

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมของครูในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังมีรายละเอียดเรียงตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

- 1.1 ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม
- 1.2 หลักคุณธรรมจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับครู
- 1.3 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
- 1.4 คุณลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังในสังคมไทย
- 1.5 ลักษณะของครูที่พึงประสงค์
- 1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการสอนคุณธรรมจริยธรรม

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์
- 2.2 ทฤษฎีกระจำนิยม
- 2.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก
- 2.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

- 2.5 ทฤษฎีปรับพฤติกรรม
- 2.6 ทฤษฎีเอ็กซ์ (X) ทฤษฎีวาย (Y) ของแมคเกรเกอร์ (McGregor)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

1.1 ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม

คำว่า คุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม และคำอื่น ๆ ที่มีความหมายไปในทำนองเดียวกัน เช่น จริยศาสตร์ ค่านิยม ดูจะเป็นคำที่ผู้คนหันมาสนใจกันมากขึ้น บางครั้งเกิดความสับสนว่าคำแต่ละคำเหล่านี้มีความหมายเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร

ราชบัณฑิตยสถาน (พ. ศ. 2525 : 214) ได้ให้ความหมายของจริยะ คือ ความประพฤติ กิริยาอาการที่ควรประพฤติ ซึ่งต้องเป็นการแสดงออกในทางที่ดีเท่านั้น ประพฤติไม่ดีไม่อยู่ในความหมายนี้ จริยธรรม คือ ธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติ หรือศีลธรรม กฎของศีลควงเคือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม (2524 : 3-6) ให้คำจำกัดความของจริยธรรมว่า หมายถึงลักษณะทางสังคมหลาย ๆ ลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วย ลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท คือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประการหนึ่งคือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม เป็นพฤติกรรมที่สังคมลงโทษหรือพยายามจำกัด และผู้ที่มีพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้นผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมากกว่าประเภทหลัง ส่วน พนัส หันนาคินทร์ (2529 : 122) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมที่คล้ายคลึงกันว่า จริยธรรม หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติที่สังคมมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติตามจริยธรรมเกี่ยวข้องโดยตรงกับความถูกต้องในความประพฤติอันมีความหมายถึงการกระทำอย่างมีประสิทธิภาพ ในขอบเขตของมโนธรรม ของบุคคลทั่วไป หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้ที่มีจริยธรรมคือ ผู้ที่มีความประพฤติอันดีงามอย่างแท้จริง ย่อมหมายถึง ผู้ที่มีความรู้สึกในด้านดี มีคุณธรรมอยู่ในจิตใจตนเอง ซึ่งจะสรุปแล้วก็คือลักษณะของจริยธรรม ได้แก่ ความเมตตา กรุณา ความกตัญญู ความซื่อตรง ความเห็นใจผู้อื่น เป็นผู้รู้จักตนเอง รู้จักสังคม ปรับตัวได้กับชนทุกชั้น ทุกวัย ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความ پاکเพียร ความกล้าหาญ และความมีเหตุผล

ในกลุ่มนักจิตวิทยาทางสังคม เห็นว่า จริยธรรมก็คือ “ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี อยู่ภายในบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งแต่ละสังคมก็จะแตกต่างกันออกไป”

กีรติ ศรีวิเชียร (2524 : 82) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า “จริยธรรมเป็นเรื่องของสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความดีงามและความถูกต้อง สังคมมีจุดหมายปลายทางอยู่ที่คุณงามความดีของสังคมในส่วนรวม”

ธีรพร อุวรรณโน (2530 : 112) ได้พิจารณาความหมายของจริยธรรมไปถึงต้นรากของคำ คือจริยธรรมเป็นคำสมาสระหว่าง

1. จริยา หรือ จรรยา หมายถึง ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ
2. ธรรม หมายถึง คุณธรรม ความดี ความชอบ ความถูกต้อง

เมื่อนำ 2 คำมารวมกันก็จะมีความหมายว่า ความประพฤติชอบที่น่าพึงปรารถนาของผู้อื่นที่ได้พบเห็น

โกศล มีคุณ (2533 : 3) ได้สรุปความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติชอบทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรือง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ (2521 : 3) ได้กล่าวว่า จริยธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่ควรประพฤติในการปลูกฝังจริยธรรม ควรจะคำนึงว่าสิ่งที่ควรประพฤตินั้น ควรปฏิบัติในกรณีใดในโอกาสหรือเวลาใดเพื่อให้หลักจริยธรรมที่จะปลูกฝังนั้นสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมให้บุคคลเป็นสมาชิกของสังคมที่กำลังพัฒนา ไม่ขัดต่อการพัฒนาและส่งเสริมให้การพัฒนานั้นเป็นไปด้วยดียิ่งขึ้น

วิทย์ วิศทเวทย์ (2526 : 82) ได้ให้ความหมายจริยธรรมในทางหลักธรรม จริยธรรมคือธรรมอันเป็นแนวการปฏิบัติในการกระทำที่เป็นไปตามครรลองคลองธรรม มีลักษณะพิเศษคือเป็นการให้คุณประโยชน์แก่ผู้อื่นและในเวลาเดียวกันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

สมบุญ วรรณภพ (2526 : 64) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมและคุณธรรม ดังนี้ “จริยธรรม” เป็นคำที่สื่อแสดงถึงคุณภาพของจิตใจคน เป็นเรื่องที่อยู่ภายในคน ซึ่งยากแก่การที่ผู้อื่นจะหยั่งรู้ แต่ผู้อื่นก็สามารถรับรู้ได้จากการได้ใกล้ชิด คบหาสมาคม หรือสังเกตได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกมา เช่น จากการพูด จากการแสดงความคิดเห็น การปฏิบัติต่อผู้อื่น เป็นต้น

“คุณธรรม” หมายถึง คุณงามความดี เป็นคำสอนที่สื่อแสดงความหมายถึงคุณภาพของจิตใจเช่นเดียวกับจริยธรรม แต่ขณะเดียวกันก็สื่อแสดงถึงควมมีตัวตนของมันเองอีกด้วย โดยจริยธรรมมีความหมายที่ใช้หนักไปในทางความประพฤติที่ดีงามหรือถูกต้องกับมติของสังคมมากกว่า ส่วนมากคุณธรรมเป็นเรื่องภายในอย่างแท้จริง

กิริติ บุญเจือ (2534 : 105) ได้ให้ความหมายว่า “คุณธรรม เป็นคุณสมบัติของบุคคลซึ่งทำให้ผู้มีคุณธรรมรู้จักแสวงหาคุณงามความดีและทำให้เขาบรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันดีเลิศทั้งในด้านความประพฤติทั่วไปหรือขอบเขตที่จำกัดแห่งความประพฤติ”

สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก (2509 : 39) ได้ให้ความหมายว่า “คุณธรรมเป็นความคิดรวบยอดในความรู้สึกรู้สึกชอบชั่วดี อันเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อสนองความปรารถนา สามารถมองเห็นว่าอะไรเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของคนกลุ่มใหญ่และพร้อมที่จะแสดงออกเมื่อมีเหตุการณ์หรือสิ่งแวดล้อมมากระตุ้น”

เอกสารรายงานการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2541 : 59) ได้รวบรวมความหมายของคำว่า จริยธรรมที่กำหนดโดยผู้ทรงคุณวุฒิของไทยเป็นจำนวนมากมาย ความหมายต่าง ๆ ที่ได้ให้ไว้มีความแตกต่างกันมากพอสมควร และส่วนใหญ่จะตรงกับควมหมายใดควมหมายหนึ่งดังต่อไปนี้

1. จริยธรรม หมายถึง หลักเกณฑ์หรือกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจความถูกผิดชั่วดี และควรไม่ควรทำของพฤติกรรม
2. จริยธรรม หมายถึง แนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ตามความหมายที่สองนี้ จริยธรรมเป็นแนวทางและถ้าหากจะกำหนดต่อไปว่า แนวทางที่กล่าวนี้หมายถึงแนวทางที่ดีที่ถูกและที่ควรทำ ก็จะมีนัยตรงกับควมหมายแรก กล่าวคือ หากพฤติกรรมใดอยู่ในแนวทางดังกล่าว ก็จะเป็นพฤติกรรมที่ดี ที่ถูก และที่ควรทำ ส่วนพฤติกรรมที่อยู่นอกแนวทางนี้ก็จะเป็พฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่ถูก และไม่ควรรทำ
3. จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่ดี ที่ถูก และที่ควรทำ ความหมายที่สามนี้เน้นที่ตัวพฤติกรรม (เน้นที่จริยะ) มากกว่าการเน้นที่หลักเกณฑ์ กฎเกณฑ์หรือแนวทาง (เน้นที่ธรรมะ) ดังเช่นในสองควมหมายแรก และโดยนัยแห่งควมหมายที่สามนี้พฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่ถูก และไม่ควรรทำ ก็จะไม่ใช่จริยธรรม

สรุปได้ว่าจริยธรรมตามความหมายที่สามนี้ค่อนข้างแคบและเป็นการมองพฤติกรรมทางบวกเพียงด้านเดียวเท่านั้นที่ว่าแคบเพราะมิได้รวมเอาความรู้สึกนึกคิดของผู้กระทำเข้ามาพิจารณาด้วยและที่วามองด้านเดียวก็เพราะไม่นำเอาพฤติกรรมทางลบเข้ามาพิจารณาคำย

ประกาศรี สีอำไพ (2531 : 232) ได้กล่าวถึงจริยธรรมของครู หมายถึง สิ่งที่ดีงามที่ควรประพฤติปฏิบัติ สิ่งที่ครูควรประพฤติปฏิบัติ รายละเอียดดังนี้

1. ประพฤติตนดีสม่ำเสมอ
2. ดำรงชีวิตและปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชน
3. นำนักเรียนให้พ้นจากทางเสื่อม
4. ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมในด้านศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย และอุปนิสัย
5. ไม่ทำโทษนักเรียนเกินกว่าเหตุ
6. เป็นคนตรงต่อเวลา
7. สร้างความก้าวหน้าในอาชีพตามความสามารถของตนเอง
8. เว้นการกระทำผิดเรื่องชู้สาว
9. รักษาชื่อเสียง ค่านิยม ของโรงเรียนและคณะครู
10. ทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี
11. ให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนร่วมอาชีพเดียวกัน
12. รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
13. รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง
14. มีอารมณ์ขันแต่ไม่ตลกเหลวไหล
15. แต่งกายเรียบร้อยเสมอ
16. มีระเบียบวินัย
17. มีกิริยาวาจาสุภาพอ่อนโยน ยิ้มง่าย
18. แสดงกิริยาวาจาสุภาพ ใช้ภาษาสุภาพและถูกต้อง
19. วางตนเหมาะสมเข้ากับชนทุกชั้น
20. ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับโอกาสและสถานที่
21. สร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีระหว่างครูและผู้ปกครอง
22. แนะนำให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

23. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเมตตา กรุณา อคทน ซื่อสัตย์ และสุภาพ
อ่อนโยน
24. ไม่ให้นักเรียนทำในสิ่งที่เกินความสามารถและเกินความศรัทธา
25. ปฏิบัติกับนักเรียนได้เหมาะสมกับเพศและวัย
26. ทำหน้าที่การงานด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง
27. รู้จักวิพากษ์วิจารณ์เพื่อปรับปรุงการศึกษาและการทำงานด้วยถ้อยคำที่สุภาพ

ไม่ให้ผู้อื่นเสียกำลังใจ

28. สร้างชื่อเสียงและเกียรติคุณให้แก่ตนเอง เพื่อนร่วมงานและสถาบัน
29. หลีกเลียงสิ่งทีก่อให้เกิดความแตกร้างในหมู่คณะ เช่น ความริษยา
ความพยายามเคียดแค้น
30. ใช้กลวิธีสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้จริง ประกอบด้วยคุณธรรม
ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันอย่างมีความสุข
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523 : 6 อ้างในเฟื่องฟ้า สว่าง. 2542 : 58)
ได้รวบรวมหลักจริยธรรมที่ควรริบเร่งพัฒนาปลูกฝังในสังคมโดยริบถ้วน มี 5 ประการ คือ
การใฝ่สัจจะ การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา เมตตากรุณา สติสัมปชัญญะ ไม่ประมาท
ซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร และหิริโอตตปปะ สำหรับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษา
หาความสัมพันธ์กับจริยธรรม จำแนกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. องค์ประกอบทางกายภาพ ได้แก่ การศึกษา อายุ และเพศของผู้ถูกวัด
2. องค์ประกอบทางบุคลิกภาพ ได้แก่
 - 2.1 ลักษณะที่มุ่งอนาคต หมายถึง ความปรารถนาที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี แม้จะเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ก็ไม่ย่อท้อ มีความกระตือรือร้น
ที่จะฝ่าฟันอุปสรรคทั้งมวลโดยมุ่งที่จะให้เกิดผลสำเร็จที่คั่งตามความปรารถนา
ในอนาคตเป็นหลักยอมรับความลำบากในปัจจุบัน เพื่ออนาคตที่ดี
 - 2.2 เจตคติต่อกฎหมายความเป็นระเบียบและศีล 5 หมายถึง ความคิดเห็น
ความรู้สึกรับของบุคคลที่มีต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
3. องค์ประกอบทางสถานภาพแวดล้อม ได้แก่ ฐานะทางครอบครัว ผู้เลี้ยงดู
และวิธีการอบรมเลี้ยงดู และการใช้สื่อมวลชน สภาพแวดล้อมที่โรงเรียนและ
อิทธิพลของตัวแบบ

ลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูแบ่งออกได้เป็น 4 แบบ คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและความอบอุ่นใกล้ชิดแบบประชาธิปไตย แบบเข้มงวด หรือควบคุมและแบบปล่อยปละละเลย การอบรมแต่ละแบบเป็นองค์ประกอบที่สะท้อนการปลูกฝังบุคลิกภาพในวัยเด็กของบุคคลต่าง ๆ การอบรมแบบประชาธิปไตย ไม่บังคับเข้มงวด ไม่ปล่อยปละละเลย และไม่ตามใจจนเหลือลักษณะเช่นนี้ จะมีความสัมพันธ์กับจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมของครู หมายถึงพฤติกรรมในการประพฤติปฏิบัติของครูในสิ่งที่ควรปฏิบัติที่ดีงาม เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับชมชอบหรือยอมรับของสังคม

1.2 หลักคุณธรรมจริยธรรมที่เกี่ยวกับครู

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก (2524 : 2 – 3) ได้จำแนกประเภทของจริยธรรมไว้ 4 ประการ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ในสังคมของคนนั้นถือว่าการกระทำชนิดใด เลวตรงควรวุ่น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม มากน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรม หรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมนี้ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล

2. ทักษคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใดทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติ อาจมีทัศนคติแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมนั้นก็ได้ ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติอาจมีทัศนคติแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมนั้นก็ได้ เพราะทัศนคติเชิงจริยธรรมนั้น รวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่า บุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกันอาจจะมีจริยธรรมที่คล้ายคลึงกัน

ได้เสมอและบุคคลที่มีการกระทำเหมือนกันอาจมีเหตุผลเบื้องหลัง การกระทำและระดับจริยธรรมที่แตกต่างกันได้ นอกจากนี้ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางด้านอื่น ๆ ของบุคคลด้วย โดยเฉพาะพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์ ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ของบุคคลอีกด้วย

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรือค่านิยมในการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าจริยธรรมด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะการกระทำในทางที่ดีและเลวของบุคคลนั้นส่งผลโดยตรงต่อความสุขและความทุกข์ของสังคม

จากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมจากเอกสารของสำนักงานเลขาธิการการครูสภา (2540 : 21-22) พบว่า จรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 ทั้ง 9 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า
2. ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ
3. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจาและจิตใจ
4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์
5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ
6. ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ
7. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครูและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู
8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์
9. ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

1.3 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

1.3.1 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการเรียนรู้

สมิธ และ ลูสเตอร์แมน (Smith and Lusterman. 1979 : 247 – 276 อ้างถึงในสมพร สอนสนาม. 2543 : 23 – 25) ได้รวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาทั้งหลาย เช่น สกินเนอร์ วัตสัน มาสโลว์ โรเจอร์ บรูเนอร์ ออสซูเบล จอห์น คิวอี้ แล้วสรุปเป็นทฤษฎีการสอนได้ 4 ทฤษฎี ดังต่อไปนี้

1) ทฤษฎีที่ว่าด้วยพฤติกรรม (The Behavioristic Perspective) ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญในเรื่องการกระทำ (Doing) หรือพฤติกรรม ที่แสดงออกมากกว่าความรู้สึกรวมถึงว่าพฤติกรรมที่ออกเป็นสิ่งที่วัดและสังเกตได้ และพฤติกรรมทุกอย่างจะเป็นผลของการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ทฤษฎีนี้ได้ตั้งขึ้นบนรากฐานของทฤษฎีว่าด้วยการเสริมแรง

2) ทฤษฎีว่าด้วยความรู้สึกและความคิดเห็น (The Affective Perspective) ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความรู้สึกรวมถึง (Feeling) เพราะถือว่าถ้าบรรยากาศในการเรียนก่อให้เกิดความรู้สึกที่จะเรียนแล้วทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ดี ดังนั้นครูที่ดีจะต้องเป็นคนที่ทำให้ความอบอุ่น ให้ความมั่นใจ เปิดเผยและจริงจังต่อนักเรียน ทฤษฎีนี้ตั้งขึ้นบนรากฐานของจิตวิทยา - มนุษยศาสตร์

3) ทฤษฎีที่ว่าด้วยสติปัญญาหรือความคิด (The Cognitive Perspective) ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญในเรื่องความสามารถในการคิด (Thinking Ability) เพราะกระบวนการคิด (Thinking Process) เพราะถือว่าผู้สอนสามารถป้อนคำถามให้นักเรียนคิดหรือค้นหาคำตอบโดยวิธีการสืบเสาะ (Inquiry) จะทำให้ผู้เรียนเกิดสังกัปในเรื่องนั้น ๆ ได้ดีกว่า และสังกัปใหม่จะทำหน้าที่เป็นสังกัปแนวหน้า (Advanced Organizer) ในการที่จะคิดต่อไป เป็นการเรียนรู้โดยวิธีการค้นหา (Discovery Organizer) ในการที่จะคิดต่อไปเป็นการเรียนรู้โดยวิธีการค้นหา (Discovery Learning)

4) ทฤษฎีที่ว่าด้วยเรื่องของระบบสังคม (The social System Perspective) ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญในเรื่องปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ในกลุ่มโดยถือว่าต้องเรียนเป็นสังคมเล็ก ๆ สังคมหนึ่ง ดังนั้นจึงต้องคำนึงถึงบทบาทและหน้าที่ของบุคคลรวมทั้งสภาวะแวดล้อมและบรรยากาศในห้องเรียนเกี่ยวกับการสื่อความ การทำงานร่วมกันการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย ซึ่งจอห์น คิวอี้ (John Dewey) ถือว่าเป็นการจัดการศึกษาแบบพัฒนาการ (Progressive Education) ดังนั้นพลวัตกลุ่ม (Group Dynamic) ของเคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) จึงถูกนำมาใช้ควบคู่กันไปด้วย

นอกจากนี้ สมิธ และลัสเตอร์แมน (Smith and Lusterman. 1979 : 247 – 276 อ้างถึงในสมพร สอนสนาม. 2543 : 24 – 25) ได้เสนอบทบาทของครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ไว้ว่า

1. เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนให้ง่ายขึ้น
2. เป็นผู้แนะนำไม่ใช่สั่งการ
3. ให้กำลังใจมากกว่าติเตือน
4. ให้เสรีภาพมากกว่าบังคับ

นอกจากนี้ยังได้เสนอรูปแบบของพฤติกรรมการเรียนที่เหมาะสมดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงรูปแบบของพฤติกรรมการเรียนที่เหมาะสม
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1. การเสริมสร้างความรู้สึที่ดี เป็นการสร้างความสบายใจ ความมั่นใจและความอยาก رؤ้อยากเห็น มีความพร้อมที่จะรับประสบการณ์ใหม่ การใช้วิธีการวางเงื่อนไขตามทฤษฎีของ (Pavlov) สามารถช่วยในการเสริมสร้างความรู้สึที่ดีให้แก่นักเรียนในการที่จะให้เรียนรู้ในเรื่องใดได้มาก ครูสามารถปรับบรรยากาศให้นักเรียนลดความกลัว ลดความกังวลใจ และลดความเครียดได้

2. เสริมแรงในการแสดงพฤติกรรมที่ต้องการ เป็นการเร้าโดยใช้สิ่งเสริมแรง เพราะนักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีถ้ามีรางวัล แต่รางวัลที่ให้นักเรียนนั้นจะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการให้รางวัลแก่พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ส่งเสริม

กำลังใจนี้ไม่ใช่สิ่งของมีค่า แต่อาจหมายถึงรางวัลทางน้ำใจที่สนองความต้องการ เช่น นักเรียนมาโรงเรียนสาย ครูทำโทษโดยไล่กลับบ้าน อาจจะเป็นสิ่งที่ดีสำหรับนักเรียน ดังนั้น การให้รางวัลจึงต้องคิดว่าอะไรเป็นสิ่งที่เราศรัทธา จึงค่อยจัดสิ่งนั้นให้เป็นสิ่งเสริมแรงแก่เขา

3. ให้ตัวอย่างพฤติกรรมที่ต้องการ คนทุกคนมีแนวโน้มที่จะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่นที่คนศรัทธาเฉพาะ โดยนักเรียนจะยึดครูอาจารย์และเพื่อนนักเรียนที่เขาชอบเป็นแบบอย่างในการเลียนแบบพฤติกรรม ดังนั้นครูจะต้องจัดต้นแบบที่ดีเพื่อให้นักเรียน ได้เลียนแบบสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

4. ทำความเข้าใจเรื่องที่จะปลูกฝังให้กระจ่าง คนที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือเกิดการเรียนรู้ได้ต้องมีการคิด ครูจะช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสใช้ความคิดหาเหตุผลอย่างรอบคอบเพื่อให้เกิดความกระจ่างในสิ่งที่จะเรียน หรือสิ่งที่จะเรียนรู้ต่อไป

1.4 คุณลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังในสังคมไทย

สมพร สอนสนาม (2543 : 29 – 30) กล่าวถึงคุณลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังในสังคมไทย ดังนี้

1. การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์
2. ความเมตตากรุณา
3. การไม่โลภและไม่ขโมย
4. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ
5. การไม่ละเมิดของรักผู้อื่น
6. การรู้จักความพอดี
7. การไม่พูดปด ไม่บิดเบือน ไม่อำพรางความจริง การไม่ยุ่งเกิดความแตกแยกและการไม่พูดคำหยาบ
8. การมีสัจจะ และความจริงใจ
9. การไม่ล่องและเสพสิ่งเสพติดให้โทษ
10. ความเป็นผู้มีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจ รู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี
11. ความเป็นผู้มีเหตุผล
12. ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว
13. ความขยันหมั่นเพียร
14. ความอดทนอดกลั้น

15. ความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตัวเอง
16. ความกตัญญูกตเวที
17. ความซื่อสัตย์สุจริต
18. การทำใจให้สงบ มีสมาธิ และอารมณ์แจ่มใส
19. ความไม่เห็นแก่ตัว
20. ความปรานีตละเยียดถ้วน
21. ความรับผิดชอบ
22. ความมีน้ำใจเป็นธรรม ไม่ลำเอียง
23. ความมีระเบียบวินัยและการตรงต่อเวลา
24. การยอมรับความเปลี่ยนแปลง
25. มารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกิน นอน ขับถ่าย แต่งกาย

และสังคัมระหว่างเพศ

26. มารยาทในการแสดงความเคารพ การขอร้อง การแสดงความขอบคุณ การขอความช่วยเหลือ การปฏิเสธ การแสดงความไม่เห็นด้วย การแสดงความยินดี การแสดงความเสียใจ การเล่น การพักผ่อนหย่อนใจ

27. หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ความสามัคคี ความเสียสละ การให้อภัย ความเอื้อเฟื้อ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ

28. ความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและปฏิบัติตามประเพณี

29. ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

กระทรวงศึกษาธิการ (2534 : 2) กล่าวถึงลักษณะของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งปรากฏอยู่ในหลักสูตรมีปรากฏอยู่ในส่วนของจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งมี 10 ประการ แต่อาจจัดเป็นลักษณะพฤติกรรมพึงประสงค์ได้ 6 ประการที่อยู่ในขอบเขตของจริยศึกษา

1. มีนิสัยใฝ่หาความรู้ ทักษะ รู้จักคิดและวิเคราะห์อย่างมีระเบียบวิธีการ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. มีทัศนคติที่ดีต่อสมาชิกทุกชนิด มีระเบียบวินัยในการทำงานทั้งในส่วนตน และหมู่คณะ มานะพากเพียร อดทน ประหยัด และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3. มีความซื่อสัตย์ มีวินัยในตนเอง เคารพต่อกฎหมาย และกติกาสังคม รับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ตลอดจนทั้งเสริมสร้างความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม

4. รู้จักสิทธิและหน้าที่ รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี และเสียสละ เพื่อส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีอย่างมีหลักการและเหตุผล

5. มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความรู้และเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

6. มีความเข้าใจอันดีในมนุษยชาติ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ถึงแม้ว่าหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาจะไม่มีการเรียนวิชาโดยตรงแต่ในหลักสูตรระดับนี้มีกลุ่มวิชาศึกษาซึ่งมีบทบาทเช่นเดียวกับจริยศึกษา ดังจะเห็นได้จากจุดมุ่งหมาย

6 ประการของวิชาสังคมศึกษา คือ

1. เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2. เพื่อให้มีความรักชาติ มีความสามัคคีในชาติ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความซื่อสัตย์ในผลงานอันดีเด่นของคนไทย รู้จักดำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชและรู้จักรักษาแบบอย่างวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ที่ดั่งงามของชาติ

3. เพื่อเสริมสร้างให้มีคุณภาพในการดำรงชีวิต มีคุณธรรมประจำใจและมีคุณสมบัติต่าง ๆ อันพึงประสงค์ของสังคมไทย

4. เพื่อเสริมสร้างให้มีความรู้ และความเข้าใจพื้นฐานในการพัฒนาสร้างสรรค์ และแก้ไขปัญหาในด้านสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยอาศัยคุณธรรมและวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นปัจจัยสำคัญ

5. เพื่อเสริมสร้างบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ความรับผิดชอบ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว ในชุมชน ในประเทศ และในประชาคมของโลก

6. เพื่อให้เกิดความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่นของตน ตลอดจนเห็นคุณค่า มีความรับผิดชอบต่อรวมทั้งให้ตระหนักถึงการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524

ได้สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่สังคมพึงปรารถนาและจัดได้ว่าเป็นจริยธรรมของสังคมไทย ดังนี้

หลักการ

ข้อ 1 เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนใฝ่ใจแสวงหาความรู้ ความจริงเพื่อให้เกิด

ความงอกงามทางสติปัญญา ความซาบซึ้งในคุณค่าของธรรมชาติและ ศิลปวัฒนธรรม
และงานสร้างสรรค์ของมนุษย์

ข้อ 2 เป็นหลักสูตรที่ปลูกฝังคุณธรรมและความกล้าทางจริยธรรม ทั้งนี้ให้เน้น
การประพฤติปฏิบัติเป็นสำคัญ

จุดหมาย

ข้อ 1 เพื่อให้รู้จักการดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
มีความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีสุขภาพสมบูรณ์
ทั้งทางร่างกายและจิตใจมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่นและประเทศชาติ

ข้อ 2 เพื่อให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหาเป็น มีความ
คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีนิสัยใฝ่หาความรู้และทักษะอยู่เสมอ รักการทำงานและทำงานเป็น
หมู่คณะ มีความขยันหมั่นเพียร อดทนและรู้จักประหยัด

ข้อ 3 เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการศิลปวัฒนธรรม
ทางธรรมชาติ รู้จักใช้และรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ข้อ 4 เพื่อให้รู้จักเคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น รู้จักหน้าที่ของตนและผู้อื่น
รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพของตนในทางสร้างสรรค์บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรมและศาสนา

ข้อ 5 เพื่อให้มีความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน เสียสละเพื่อส่วนรวม
มีความรักชาติ รักประชาธิปไตย รู้จักใช้สติปัญญาในการดำรงรักษาไว้ ซึ่งความมั่นคง
ของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

นอกจากนี้ในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ก็มีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมเช่นเดียวกัน
กับกลุ่มวิชาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเฉพาะกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ซึ่งมีเนื้อหา
ส่วนหนึ่งเน้นในเรื่องจริยธรรม มีจุดประสงค์ที่บ่งบอกถึงลักษณะของจริยธรรมอันต้องให้เกิด
มีขึ้นในตัวผู้เรียนระดับนี้

กรมการฝึกหัดครู (2523 : 3) ได้ทำการวิจัยเพื่อสำรวจโครงสร้างคุณลักษณะ
ของจริยธรรมเมื่อได้คุณลักษณะต่าง ๆ ของจริยธรรมแล้วยังได้รับการปรับปรุงจากผู้ทรงคุณวุฒิ
อีกครั้ง พบว่า มีคุณลักษณะจริยธรรมที่ควรปลูกในสังคมไทย 11 ประการ คือ

1. ความรับผิดชอบ
2. ความซื่อสัตย์
3. ความมีเหตุผล
4. ความกตัญญูกตเวที

5. ความมีระเบียบวินัย
6. ความเสียสละ
7. ความสามัคคี
8. การประหยัด
9. ความอดุสาหะ
10. ความยุติธรรม
11. ความเมตตากรุณา

กรมการฝึกหัดครู (2523 : 70) ได้เชิญคณะกรรมการดำเนินงานโครงการศึกษา จริยธรรมไทย ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้เชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมประชุมทางวิชาการ เกี่ยวกับจริยธรรม ระหว่างวันที่ 22 - 27 มกราคม 2523 สรุปจริยธรรมสำคัญที่ควรปลูกฝัง เพื่อให้ไปใช้ในการศึกษาวิจัยต่อไป จริยธรรมเหล่านี้ได้แก่

1. การใฝ่สัจธรรม
2. การใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา
3. เมตตา-กรุณา
4. สติ-สัมปชัญญะ
5. ความไม่ประมาท
6. ความซื่อสัตย์สุจริต
7. ความขยันหมั่นเพียร
8. หิริ-โอตตัปปะ

1.5 ลักษณะของครูที่พึงประสงค์

ลักษณะของครูที่พึงประสงค์ก็คงหนีไม่พ้นจากความเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และมีความซื่อสัตย์และอื่น ๆ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนิสัยและพฤติกรรมด้านต่าง ๆ คุณธรรมจริยธรรมของครูอาจจะมีผู้เขียนและกล่าวไว้มาก แต่ขอขยายตามความที่ สมบัติ มหารศ (2528 : 131) กล่าวไว้ดังนี้

1. ครูที่มีคุณธรรมต้องรู้จักควบคุมตนเอง คือเป็นผู้รักษาวินัยแห่งตนเอง นอกจาก จะได้พูดเรื่องวินัยข้าราชการ ซึ่งมีรายละเอียดมากแล้ว แต่วินัยเฉพาะตนก็นับว่าสำคัญ ถ้าคน เรขาควินัยในตนแล้ว วินัยในวงกว้างก็จะไร้ความหมาย เพราะไม่มีหลักจะยึดมั่นคง

2. วิจารณ์ตน คือต้องดูตัวเองว่าอยู่ในลักษณะใด ตัวเองประพฤติปฏิบัติอย่างไร อาชีพครูอย่างทีกล่าวแล้ว ต้องเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมเสมอ การอ่อนน้อมถ่อมตน ต่อสังคมและบุคคลอื่น จึงเป็นที่พึงปรารถนาที่บุคคลทั่วไปต้องประเมินผลครูอยู่เสมอ
 3. ความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความกล้าแสดงออก และกระทำการในทางที่ถูกที่ควร
 4. มีวัฒนธรรมประจำตน ดังได้กล่าวแล้วว่า ครูต้องเป็นผู้นำทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่จำเป็นอย่างยิ่งของครูก็คือ วัฒนธรรมในการแต่งกาย วัฒนธรรมในการกินอยู่ วัฒนธรรมในการเข้าสังคม และอื่น ๆ ซึ่งมีการเล่าไว้ในหลาย ๆ เรื่อง
 5. การเสียสละเพื่อศิษย์ เสียสละเวลาเพื่อสอนหนังสือ เสียสละซึ่งทรัพย์สิน เพื่ออนุเคราะห์ศิษย์ แม้ฐานะและความเป็นอยู่ของครูจะไม่อยู่ขั้นที่ดีนัก แต่ครูก็มีน้ำใจ ในการเสียสละแก่ศิษย์อยู่เสมอ
 6. การวิเคราะห์ตน ต้องเตือนตน รู้จักตน ต้องรู้ว่าตนอยู่ในขั้นไหน ระดับใด การกระทำอะไรต้องให้เหมาะสมกับสภาพและฐานะของตน
 7. มีการจัดตั้งอันดับคุณภาพของตน ซึ่งจะมีตัวอย่างตารางเกี่ยวกับการจัดอันดับคุณภาพให้ดูด้วย
 8. มีวุฒิภาวะ หรือภาษาไทย ๆ ก็คือ ความเป็นผู้ใหญ่ โดยปกติครูได้รับการยกย่องเชิดชูจากผู้ปกครองอยู่เสมอ ฉะนั้นต้องทำตัวให้เป็นที่เชื่อถือและเกิดศรัทธาจากผู้ปกครอง
 9. มีความสามารถในการเป็นผู้นำที่ดี
- สมบัติ มหารศ (2528 : 132) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของคุณธรรมในเชิงวิชาการในด้านต่าง ๆ ที่เฮริสันได้กล่าวไว้ในการศึกษา
1. รู้จักนำจิตวิทยาประยุกต์ใช้ในการสอน
 2. รู้จักวิธีการรักษาสุขภาพให้เข้มแข็ง
 3. รู้จักพฤติกรรมของเด็กบางจำพวก

1.6 แนวคิดกับการสอนคุณธรรมจริยธรรม

หลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้น ถึงแม้ว่าหลักสูตรจะมุ่งเน้นในการเสริมสร้างจริยธรรมไว้ใน การเรียนการสอน แต่ในหลักสูตรไม่ได้กำหนดวิชาจริยธรรมออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัด ธีระ รุญเจริญ (2525 : 14) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการสอนวิชาจริย

ธรรมดาว่า การสอนและการเสริมสร้างคุณสมบัติทางจริยธรรมควรใช้หลาย ๆ วิธีประกอบกัน ดังนี้

1. การให้ความรู้ความเข้าใจโดยเหตุผล
2. การให้ต้นแบบและเลียนแบบ
3. การให้ได้รับประสบการณ์ตรง ในการศึกษา ค้นคว้า และพบคำตอบ
4. ควรเน้นการเสริมสร้างปัญญา หรือการรู้แจ้งเห็นจริง
5. การเสนอบทเรียน ควรแทรกกิจกรรมกับเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่จัดให้เกี่ยวข้องกับ

กับปัญหาชีวิตจริงในสังคม

6. กิจกรรมการเรียนการสอนควรเน้นการปฏิบัติจริง

ลออ การณขวนิช (2520 : 191) ได้เสนอแนวคิดการสอนจริยธรรมในโรงเรียน จะสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ครูผู้สอน การที่จะสั่งสอนลูกศิษย์ให้มีความประพฤติประกอบด้วยจริยธรรม ตัวครูเองจะต้องมีจริยธรรมสูงกว่่านักเรียน

2. วิธีสอน การสอนจริยธรรมให้ได้ผลอย่างจริงจังหรือสัมฤทธิ์ผล ควรสอน ตั้งแต่เยาว์วัย โดยคำนึงถึงเนื้อหาและตัวอย่างให้เหมาะสมกับวัย โดยใช้สื่อการสอน เช่น ภาพนิ่ง การเล่านิทานที่มีคติเตือนใจ หรือนักเรียนทำกิจกรรมร่วมกันในอันที่จะส่งเสริม จริยธรรม

3. นโยบายของผู้บริหารในสถานศึกษา ผู้บริหารจะต้องเอาใจใส่เรื่องจริยธรรม ของครูและนักเรียน เพราะถ้าผู้บริหารไม่สนใจใส่ในเรื่องจริยธรรมของครูและนักเรียน ข้ำร้ายกว่านั้นผู้บริหารยังมีพฤติกรรมที่ขัดต่อจริยธรรม เช่น เป็นคนเห็นแก่ตัวขาดความยุติธรรม ไม่คำนึงถึงเหตุผล เอาแต่ใจตนเองเป็นที่ตั้ง การที่หวังจะให้ครูและนักเรียนส่วนใหญ่มีความประพฤติที่จะพึงประสงค์เป็นไปได้อย่าง

4. สภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมนับว่ามีอิทธิพลต่อตัวเด็กเป็นอย่างมากเพราะ ในวันหนึ่ง ๆ เด็กจะอยู่ในโรงเรียน 7-8 ชั่วโมง เวลานั้นจะอยู่นอกโรงเรียน ประสบการณ์ที่เด็กจะได้รับจากสิ่งแวดล้อมภายนอกจะทำให้เด็กเกิดความสับสนเพราะ สภาพต่าง ๆ เหล่านี้มันจะขัดแย้งต่อการเรียนการสอนจริยธรรม

ที่กล่าวมานั้นจะเน้นที่ผู้สอน โดยครูผู้สอนจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ซึ่งครูในที่นี่จะรวมถึงผู้บริหารสถานศึกษานั้น ๆ ด้วย

พนัส หันนาคินทร์ (2529 : 45) ได้เสนอแนะหลักในการสอนวิชาจริยธรรม และค่านิยมไว้ ดังนี้

1. เฟื่องถึงถึงการปฏิบัติมากกว่าเนื้อหา ทั้งนี้เพราะสิ่งที่เราต้องการ คือ การปฏิบัติตามจริยธรรมและค่านิยมนั้น ๆ มากกว่าความสามารถที่จะจดจำเนื้อหาทฤษฎีต่าง ๆ ได้ด้วย เหตุนี้วิธีการสอนและการวัดผลจึงต้องให้สอดคล้องกับหลักการแห่งจริยธรรมและค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังหรือพัฒนาด้วย

2. จริยธรรมและค่านิยมที่จะสอนนั้น ควรจะได้กระทำทุกระดับชั้น โดยมีการปลูกฝังและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การสอดแทรกเข้าไปในวิชาต่าง ๆ เป็นสิ่งที่พึงกระทำอย่างยิ่ง นอกจากนี้การอบรมก็เป็นสิ่งที่จะละเลยไม่ได้

3. การประพุดติและปฏิบัติของครูจะต้องให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการปลูกฝังและพัฒนาแก่นักเรียน การคัดเลือกครูเข้าทำการสอนในโรงเรียนควรจะเฟื่องถึงถึงความประพุดติเป็นอันดับแรก

ด้านวิธีสอนได้เสนอแนะไว้ ดังนี้

1. การปลูกฝัง ควรจะกระทำเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1.1 สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นต่อจริยธรรมหรือค่านิยมที่ต้องการให้เกิดขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การชี้ให้เห็นประโยชน์และคุณค่าของคุณสมบัตินั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติของครูที่จะต้องทำตัวเป็นตัวอย่างแก่นักเรียน

1.2 ให้ความรู้ว่าจริยธรรมและค่านิยมเหล่านั้น หมายความว่าอย่างไร มีวิธีปฏิบัติอย่างไร มีขอบเขตเพียงไร

1.3 ช่วยให้ผู้ปฏิบัติตามจริยธรรมและค่านิยมนั้น ๆ และมีการติดตามการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอทั้งในและนอกโรงเรียน

2. การพัฒนาจริยธรรมและค่านิยมนั้น หลักสำคัญก็คือปัญญาและความเข้าใจที่กระจ่างชัดต่อคุณค่าและวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามแนวทางแห่งจริยธรรมและค่านิยมนั้น ๆ โดยการใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การใช้คำถาม การอภิปราย เพื่อให้ให้นักเรียนได้คิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบและกระจ่างชัดในเรื่องนั้น ๆ เนื่องจากจริยธรรมและค่านิยมได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่ต้นแล้ว เมื่อมาได้รับความคิดที่แจ่มชัดในคุณค่าเหล่านั้นอีกครั้ง จึงน่าจะฝังลึกกลงเป็นคุณสมบัติอันดีงามต่อไปได้

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 20) ได้เสนอหลักการและวิธีการในการจัดจริยศึกษาในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ดังนี้

1. หลักการ

1.1 จริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ทุกคนจะต้องเรียนรู้และปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ

1.2 การจัดจรรยาศึกษาจะต้องดำเนินการทั้งในการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ข้อปฏิบัติของผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักเรียน และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในโรงเรียนระเบียบของโรงเรียน การเรียนการสอนจรรยาศึกษาให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ และมีความสัมพันธ์กับสังคม

1.3 การสอนจรรยาศึกษาต้องให้ผสมผสานอยู่ในทุกวิชาและทุกกิจกรรมของโรงเรียน

1.4 การพัฒนาบุคลิกภาพต้องยึดหลักจรรยาธรรมเป็นแนวปฏิบัติให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย

1.5 มวลชนต้องปฏิบัติตามจรรยาธรรม คือ งดเว้นการทำชั่ว ทำความดี และมีจิตใจบริสุทธิ์

1.6 จัดสิ่งแวดล้อมจะต้องควบคุมให้เป็นไปตามทางสนับสนุนหรือส่งเสริมการปฏิบัติตามจรรยาธรรม

2. วิธีการ

2.1 จัดโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการสอนจรรยาศึกษาในโรงเรียนอย่างสืบเนื่องสม่ำเสมอ ไม่ให้มีสภาพเสื่อมโทรม ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สกปรก รุงรังไม่ว่าจะเป็นส่วนใดในโรงเรียน

2.2 หัวหน้าสถานศึกษา ครู-อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทุก ๆ คน ในโรงเรียนประพฤติตนเป็นผู้มีคุณธรรมจรรยาตามหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

2.3 ดำเนินการอบรมสั่งสอนนักเรียนทั้งนอกและในห้องเรียนให้ประพฤติตามหลักจรรยาธรรมและหน้าที่ของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอสืบเนื่องไม่ขาดตอน

2.4 สังคมและสิ่งแวดล้อมภายนอกโรงเรียนมีอิทธิพลในด้านจรรยาธรรม ต่อนักเรียนมากจึงควรจัดแนวปฏิบัติในด้านจรรยาธรรมภายนอกโรงเรียน โดยให้สัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอย่างเหมาะสม

2.5 กำหนดระเบียบโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ ตามหลักจรรยาธรรมและดำเนินการให้นักเรียนถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยครูไม่ต้องไปพร่ำสอนและเฝ้าดูเพื่อเป็น

การฝึกวินัยในตนเองของนักเรียนไปในตัวด้วย

2.6 การสอนจริยธรรมในห้องเรียนจะต้องมีการเรียนทฤษฎีและปฏิบัติ โดยให้ได้ปฏิบัติจริง และปฏิบัติจนเป็นนิสัยเป็นการสำคัญ

2.7 สอดแทรกจริยศึกษาในการสอนวิชาอื่น ๆ และการจัดกิจกรรมทุกประการของนักเรียน

2.8 จัดให้มีอุปกรณ์การสอนจริยศึกษา กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมและห้องจริยศึกษาตามความเหมาะสม

2.9 จัดให้มีการประเมินผลการจัดและการสอนจริยศึกษาทุกระยะและนำผลการประเมินผลและวัดผลมาปรับปรุงการจัดและการสอนจริยศึกษา

พรชัย ภาพันธ์ (2546 : 72 – 73) ได้เสนอหลักในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน วิธีการปลูกฝังจริยธรรมในเด็ก และบรรยากาศทางสังคมในโรงเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรมคือ

หลักในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน

1. มุ่งการป้องกันมากกว่าการแก้ไข
2. พัฒนาตามที่ขาดและตามวัย
3. พัฒนาแบบไม่จงใจมากกว่าจงใจ
4. ผู้พัฒนาควรมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้ถูกพัฒนา
5. คำนึงถึงบริบทของผู้ถูกพัฒนา
6. พัฒนาให้ครบขั้นตอน

วิธีการปลูกฝังจริยธรรมในเด็ก

ครูที่จะอบรมสั่งสอนทางจริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียนได้อย่างมีผลดีนั้น ครูต้องเป็นผู้ที่รักเด็กและเด็กรัก เด็กพอใจครู นอกจากนั้น ครูจะต้องเป็นผู้มีจริยธรรมสูง ที่สำคัญ ครูต้องรู้วิธีการอบรมสั่งสอนปลูกฝังจริยธรรมเด็กที่ถูกต้องดังนี้

1. ความสัมพันธ์กับเด็ก ทำตัวให้เด็กเกิดความไว้วางใจในตัวครู ให้ความรักเด็กอย่างจริงใจ เลือกลงโทษให้รางวัลพฤติกรรมดีของเด็กมากกว่าคอยจับผิดลงโทษ
2. เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ดี ควรเสริมแรงและให้ความสนใจในพฤติกรรมนั้นทันที ครูต้องพร้อมที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก
3. การให้รางวัลเมื่อเด็กทำดี เปรียบเสมือนใส่ปุ๋ยต้นไม้ขณะที่ยังเล็กอยู่เมื่อเติบโตแข็งแรง ความต้องการปุ๋ยจะลดลงและสามารถยืนอยู่ได้
4. การลงโทษ จะต้องให้เด็กยอมรับพร้อมที่จะรับการลงโทษ ครูต้อง

ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมชี้ให้เห็นความผิดที่เกิดขึ้น

5. ครูต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ครูสอนอย่างหนึ่งแต่กลับกระทำอีกอย่างหนึ่ง ทำให้เด็กเกิดความสับสน
6. ควบคุมโดยการป้องกันมากกว่าการคอยจับผิด
7. ครูควรให้เด็กได้ตัดสินใจด้วยตนเอง พร้อมทั้งจะให้คำแนะนำ กระตุ้น ให้ปรับพฤติกรรม

บรรยากาศทางสังคมในโรงเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรม

สภาพแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนสามารถพัฒนาจิตใจนักเรียนได้โดยอัตโนมัติ สามารถทำให้นักเรียนมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง เชื่ออำนาจในตนและมีสุขภาพจิตดี

สภาพแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ลักษณะประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นความสัมพันธ์ 4 ประการ ระหว่างครูกับนักเรียน ดังนี้
 - 1.1 ความรักสนับสนุนมาก ครูแสดงความรักหวังดีต่อศิษย์ ให้คำแนะนำในสิ่งให้นักเรียนมีปัญหา
 - 1.2 การใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ให้รางวัลและลงโทษอย่างเหมาะสม กับเจตนาของผู้กระทำ
 - 1.3 การลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย โดยงดเว้นกิจกรรมที่เด็กชอบบางประการ ครูเลิกเขียนติ แต่ต้องให้ทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
 - 1.4 การควบคุมปานกลางถึงเล็กน้อย ควบคุมแต่ใน โอกาสที่จำเป็น โดยสนับสนุนให้เด็กได้ควบคุมตนเองให้ได้

2. ลักษณะที่นักเรียนสามารถทำนายและควบคุมผลที่จะเกิดกับตนได้
โรงเรียนต้องจัดสภาพแวดล้อมที่ดีให้นักเรียนเกิดความมั่นคงในจิตใจ ว่าตนได้รับความเป็นธรรมและเสมอภาค การเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าเห็นแก่ตัวหรือพวกพ้อง

คำกล่าวที่ว่าเรากำลังฟ่ายแพ้สงครามทางปัญญาอาจจะเป็นจริงเมื่อเยาวชนขาดคุณภาพ เพราะเรากำลังวิ่งตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก ที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ เมื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่หลั่งไหลเข้ามา ความเป็นอยู่ของคนเปลี่ยนไปตามค่านิยม ที่เป็นสังคมแห่งการบริโภค เน้นวัตถุนิยม คุณค่าความดีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ก็จะลดลงตามไปด้วย เด็กเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่เปรียบเสมือนต้นกล้าที่พร้อมจะรับน้ำเด็มน้ำจากผู้ใหญ่ จะเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขในสังคม โดยผู้ใหญ่ต้องพร้อมที่จะ

เป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ใช่ครูสอนอีกอย่างที่เป็นสิ่งดีงาม แต่ผู้สอนเองกลับปฏิบัติ ในทางตรงกันข้ามการเป็นครูที่ดีไม่ใช่เรื่องง่าย เพียงแต่เป็นแบบอย่างทางคุณธรรมจริยธรรมอย่างเดียวครูก็หนักมากพอแล้วหากครูเราสามารถยกระดับวิद्यุณณมนุษย์ของเด็กให้สูงขึ้นได้แสดงว่าครูนั้นยิ่งใหญ่ในการสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แล้ววันนั้นทุกคนคงภาคภูมิใจในอาชีพครู

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีที่ยึดถือเป็นพื้นฐานสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ทฤษฎีกระจ่างค่านิยม (Theory of Values Clarification) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kolhberg) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Behavior Modification Theory) และทฤษฎีเอ็กซ์ (X) ทฤษฎีวาย (Y) จึงขอเสนอทฤษฎีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory ย่อว่า PA) ซัยพร วิชาวุธและคณะ (2529 : 9 – 21) กล่าวไว้ว่าทฤษฎีจิตวิเคราะห์ หรือทฤษฎี PA แรกเสนอโดยซิกมันด์ ฟรอยด์ เป็นทฤษฎีบุคลิกภาพที่อธิบายการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลไว้ด้วย

แนวความคิดพื้นฐาน ฟรอยด์มีความคิดเห็นว่าทารกเกิดมาพร้อมกับสัญชาตญาณพื้นฐาน 2 ประการ คือ สัญชาตญาณแห่งชีวิต (Eros) และสัญชาตญาณแห่งความตาย (Thanatos) สัญชาตญาณพื้นฐาน 2 ประการนี้เป็นแหล่งก่อให้เกิดพลังงานทางจิต ซึ่งกระจายกันทำงานในระบบของบุคลิกภาพ 3 ระบบ คือ อิด (Id) อีโก (Ego) และซูเปอร์อีโก (Super Ego) ระบบของบุคลิกภาพทั้ง 3 ระบบนี้ไม่ได้พัฒนาขึ้นมาพร้อมกัน แต่จะพัฒนาตามขั้นตอน

อิด (Id) เป็นระบบที่มีติดตัวทารกมาตั้งแต่แรกเกิด หน้าที่หลักของอิด คือ การใช้พลังงานทางจิตไปในการตอบสนองความต้องการตามสัญชาตญาณ อิดทำงานตามหลักการแสวงหาความสุขให้กับทารก ขณะเดียวกันก็พยายามหลบหลีกสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความทุกข์ แต่ในสภาพความเป็นจริงการทำงานของอิดอย่างเดียวไม่สามารถตอบสนองความต้องการของทารกได้เสมอไป อีโก (Ego) จึงพัฒนาขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่การคิด และการวางแผนตอบสนองความต้องการของอิด โดยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง

ซูเปอร์อีโก (Super Ego) เป็นระบบที่สามของบุคลิกภาพ และเป็นระบบที่เรียกได้ว่าระบบควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ซูเปอร์อีโกพัฒนาขึ้นมาเมื่อเด็กอายุระหว่าง 3 – 6 ปี ในซูเปอร์อีโกนี้ ยังมีระบบย่อยอีกสองระบบที่พัฒนาขึ้นมาควบคู่กัน ระบบหนึ่งเรียกว่า

อีโกไอดีล (Ego Ideal) เป็นระบบที่เด็กจดจำการกระทำที่พ่อแม่บอกว่าดีและควรกระทำไว้ อีกระบบหนึ่ง เรียกว่า มโนธรรม (Conscience) เป็นระบบที่เด็กจดจำการกระทำที่พ่อแม่บอกว่าไม่ดีและไม่ควรกระทำไว้ ระบบย่อยทั้งสองนี้คอยควบคุมการกระทำของเด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เมื่อใดที่บุคคลทำในสิ่งที่ดีมีอีโกไอดีลก็จะทำให้รางวัล ทำให้บุคคลเกิดความภูมิใจในตนเอง แต่เมื่อใดที่บุคคลทำในสิ่งไม่ดี มโนธรรมก็จะลงโทษทำให้บุคคลเกิดความสำนึกผิดขึ้นมากแล้วได้ว่า ซูเปอร์อีโกช่วยให้เด็กควบคุมตนเองทางจริยธรรมได้เหมือนกับที่พ่อแม่เคยควบคุมตนโดยใกล้ชิดมาก่อน

ฟรอยด์ เชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก เริ่มจากช่วงเวลาที่เด็กกำลังพัฒนาอีโก ในช่วงเวลานี้เด็กต้องมีการพึ่งพาพ่อแม่มาก และต้องการความรักจากพ่อแม่ แต่บางครั้งเด็กก็ทำตนแตกต่างไปจากที่พ่อแม่ต้องการ ทำให้พ่อแม่เกิดความไม่พอใจเด็กเกรงว่าตนจะสูญเสียความรักของพ่อแม่ไป จึงหันมาทำตนตามอย่างหรือถอดแบบ (Identify) พ่อแม่รับเอาบุคลิกลักษณะบางอย่างของพ่อแม่มาเป็นของตน

พัฒนาการทางจริยธรรมอีกระยะหนึ่งที่เด่นชัดขึ้นมามากคือ ช่วงที่เด็กพัฒนาซูเปอร์อีโกขึ้นมาในช่วงนี้ ฟรอยด์อธิบายพัฒนาการของเด็กชายและเด็กหญิงแตกต่างกัน ในเด็กชายวัย 3-6 ปีเด็กมีความรักแม่เป็นอย่างมากปรารถนาจะได้แม่มาครอบครองเสียเอง ความปรารถนาี้ ฟรอยด์เรียกว่า ปมเอดิปัส (Oedipus Complex) เป็นผลให้เด็กชายต้องการกำจัดพ่อให้พ้นทางของตนไป เพราะพ่อเป็นคู่แข่งคนสำคัญที่มาแย่งความรักของแม่ไปจากตน แต่เด็กชายก็ตระหนักดีว่าพ่อแข็งแรงกว่าตน ตนไม่สามารถเอาชนะพ่อได้ หากพยายามจะเอาชนะพ่อต่อไปก็เกรงว่าพ่อจะตัดอวัยวะเพศของตน ทำให้เด็กเกิดความวิตกกังวลว่าจะถูกตอน (Castration Anxiety) เมื่อเกิดความวิตกกังวลนี้ถึงระดับหนึ่ง เด็กก็จะยอมแพ้

เป็นการแก้ปมเอดิปัส (Oedipus Complex) โดยการเก็บความปรารถนาของแม่ไปอยู่ระดับใต้สำนึกและหันมาทำตนเหมือนอย่างพ่อ การทำตนตามพ่อนี้ เด็กก็รับเอาความค่านิยมทัศนคติและจริยธรรมของพ่อเข้าไว้เป็นของตนด้วย การทำตนตามอย่างในลักษณะนี้ภายหลังลูกสาวของฟรอยด์ คือ แอนนา ฟรอยด์ (Anna Freud) นำมาอธิบายเพิ่มเติมว่า เด็กเกิดความวิตกกังวลว่าพ่อจะทำร้ายตน เพื่อจะเอาชนะความวิตกกังวลนี้ เด็กก็เปลี่ยนจากการเป็นผู้ถูกข่มขู่มาเป็นผู้ข่มขู่เสียเอง โดยการทำตนตามอย่างพ่อ แอนนา ฟรอยด์ เรียกการทำตนตามอย่างแบบนี้ว่าเป็นการทำตนตามอย่างผู้ก้าวร้าว (Identification with the Aggressor)

ส่วนพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กหญิง เกิดขึ้นในลักษณะที่เด็กหญิงไม่ได้มีความวิตกกังวลว่าจะถูกตอน แต่เด็กหญิงเชื่อว่าตนถูกตอนไปแล้ว เพราะตนไม่มีอวัยวะเพศ

เหมือนเพศเด็กชายทำให้เด็กหญิงเกิดความอิจฉาอวัยวะเพศของเด็กชาย (Fenis Envy) ขึ้น และเกิดปมอิลেকตรา (Electra Complex) เด็กหญิงเชื่อว่า การที่ตนไม่มีอวัยวะเพศเหมือนเด็กชายเป็นเพราะแม่เป็นผู้ทำ ทำให้เด็กลดความรักที่มีต่อแม่ลง และหันมารักพ่อแทนโดยหวังว่าตนอาจมีลูกกับพ่อได้ เป็นการมาทดแทนอวัยวะที่ตนขาดไป เด็กหญิงจึงพยายามรับเอาบทบาททางเพศของเพศหญิงมาเป็นของตน โดยเฉพาะคนใกล้ชิดที่เป็นที่รักของพ่อที่สุดคือแม่นั่นเอง ในเด็กชายการแก่ปมเอดิปัสสำเร็จเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ซูเปอร์อีโกและจริยธรรมพัฒนาขึ้นได้อย่างเต็มที่ แต่เด็กหญิงในการแก่ปมอิลেকตราไม่ได้เกิดขึ้นอย่างชัดเจนเหมือนเด็กชายเพียงเชื่อว่าปมอิลেকตราของเด็กหญิงค่อย ๆ สลายตัวไปเอง ด้วยเหตุนี้ฟรอยด์จึงคิดว่าเด็กหญิงมีการพัฒนาการทางจริยธรรมได้ไม่เท่ากับเด็กชาย

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์หอธิบายกระบวนการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลได้อย่างน่าสนใจ แต่ปัญหาที่ตามมาคือ กระบวนการเกิดจริยธรรมตามที่เสนอมามีความเป็นจริงเพียงไรและถ้าหากเป็นจริงจะนำมาประยุกต์ในการปลูกฝังจริยธรรมอย่างไร

1. ความล้มเหลวของทฤษฎี ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ผู้ที่มีพ่อแม่มีความก้าวร้าวมากกว่าหรือผู้ที่เป็นเพศชายจะมีพัฒนาซูเปอร์อีโกมากกว่า ยังผลให้มีการพัฒนาจริยธรรมได้มากกว่าแต่ผลการวิจัยก็ขัดกับทฤษฎีจิตวิเคราะห์อย่างสิ้นเชิง

2. ข้อจำกัดในการปลูกฝังจริยธรรม เมื่อระยะสำคัญของการพัฒนาซูเปอร์อีโก คือ ช่วงที่เด็กชายเกิดปมเอดิปัสและแก่ปมเอดิปัส และช่วงที่เด็กหญิงเกิดปมอิลেকตราและ สลายปมอิลেকตรา การพัฒนาจริยธรรมคงทำได้ยากเมื่อผ่านพ้นช่วงดังกล่าวนี้ไปแล้ว นอกจากนี้ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเกิดและการแก่หรือสลายปมโดยตรงคือ พ่อ-แม่ แสดงว่าพ่อแม่เท่านั้นที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการปลูกฝังจริยธรรม ข้อจำกัดทำนองนี้คงจะเป็นที่ยอมรับได้ยาก

นอกจากทฤษฎีจิตวิเคราะห์ มีปัญหาในเชิงความตรงของทฤษฎี มีปัญหาในเรื่องความจำกัดของการปลูกฝังจริยธรรม และปัจจุบันก็ไม่ปรากฏว่ามีการนำมาประยุกต์ใช้จึงขอเสนอทฤษฎีจิตวิเคราะห์เพื่อให้ทราบว่าทฤษฎีเท่านั้น

2.2 ทฤษฎีกระจ่างค่านิยม (Theory of Values Clarification หรือ VC)

ชัยพร วิชชาวุธและคณะ (2529 : 9-21) ได้กล่าวไว้ว่า การกระจ่างค่านิยม คือ การทำค่านิยมให้กระจ่างเป็นทฤษฎีและเป็นวิธีสอนจริยธรรมที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในประเทศสหรัฐอเมริกา และในประเทศไทยก็มีผู้ให้ความสนใจไม่ใช่น้อย

แนวคิดพื้นฐาน ผู้ที่เสนอทฤษฎีและกระบวนการกระจ่างนิยาม กลุ่มแรกที่ดีือว่าค่านิยม คือหลักการประพฤติปฏิบัติตนต่อสิ่งต่างๆ ที่บุคคลถือว่าดีงาม ถูกต้องและควรแก่

การยึดถือ กระบวนการกระจำนียม มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเองว่าการประพฤติปฏิบัติของตนเอง ต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างไร และหลักการที่ดี ที่ถูก ที่ควร ตามทฤษฎีของตนเอง เป็นอย่างไร

ความหมายของค่านิยมในกระบวนการกระจำนียม ตรงกับความหมายของจริยธรรม ดังนั้นกระบวนการกระจำนียม ซึ่งเป็นกระบวนการทำให้เกิดความกระจำนียมในค่านิยมของตนเอง

จึงเป็นกระบวนการกระจำนียมจริยธรรมของตนเองด้วย และถือได้ยิ่งกว่ากระบวนการกระจำนียมคือกระบวนการปลูกฝังจริยธรรม

ในทฤษฎีของนักทฤษฎีกระจำนียม ค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลและจะแสดงออกมาในรูปของความเชื่อ ทศนคติ พฤติกรรม และความรู้สึกของแต่ละบุคคล

ความเชื่อ ทศนคติ พฤติกรรม และความรู้สึกที่บุคคลแสดงออกมาในชีวิตประจำวันมีมากมาย พฤติกรรมที่แสดงออกมานี้ มีบางส่วนเท่านั้นที่เชื่อได้ว่าเป็นการแสดงออกของค่านิยม นักทฤษฎีกระจำนียม ได้เสนอเกณฑ์ 7 ประการ สำหรับการตัดสินใจว่า พฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น ได้สะท้อนค่านิยมของบุคคลนั้นหรือไม่ เกณฑ์ 7 ประการดังนี้

1. การเลือกกระทำอย่างอิสระ ไม่มีการบังคับ
2. การเลือกจากการเลือกหลาย ๆ ทาง
3. การเลือกที่เกิดจากการพิจารณาผลของทางเลือกแต่ละทางเลือก
4. การรู้สึกภูมิใจและยินดีที่ได้เลือกกระทำสิ่งนั้น
5. ยืนยันการตัดสินใจของตนอย่างเปิดเผย
6. การกระทำตามที่ตนตัดสินใจเลือก
7. การกระทำพฤติกรรมนั้นอีก

พฤติกรรมที่แสดงออกตามเกณฑ์ 7 ประการ ถือได้ว่าเป็นการแสดงออกของค่านิยม

การปลูกฝังจริยธรรมตามแนวความคิดพื้นฐานของทฤษฎีกระจำนียม คือการช่วยให้นักเรียนเกิดความกระจำนียมในความเชื่อ ในทศนคติ ในพฤติกรรม และในการรู้สึกของตนเอง หน้าที่ของครูในการปลูกฝังค่านิยม คือการชักนำหรือจัดการให้มีการชี้แนะโดยการตั้งคำถาม เพื่อให้ นักเรียนเกิดการถกเถียงกันว่า ความเชื่อ ทศนคติ พฤติกรรมและความรู้สึก ของตนที่มีต่อสิ่งหนึ่ง ๆ นั้นเป็นไปตามเกณฑ์ 7 ประการของกระบวนการของค่านิยมหรือไม่กล่าวคือ

1. เกิดจากการเลือกของตนอย่างอิสระ
2. ได้พิจารณาทางเลือกอื่นๆ หรือเปล่า
3. ได้พิจารณาผลของทางเลือกต่าง ๆ หรือเปล่า
4. มีความภูมิใจหรือยินดีในสิ่งที่ตนเลือกหรือเปล่า
5. จะยืนยันการตัดสินใจเลือกของตนอย่างเปิดเผยหรือไม่
6. จะทำตามที่ตนตัดสินใจหรือไม่
7. จะกระทำซ้ำอีกหรือไม่

นอกจากการใช้คำถามเพื่อความกระจำแล้ว นักทฤษฎีกระจำนิยมเสนอกิจกรรมที่ครูสามารถนำไปใช้ในชั้นเรียนอย่างสะดวก และสนุกน่าสนใจอีกเป็นจำนวนมากเช่นกัน แต่ละกิจกรรมล้วนเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละคนแสดงทรรศนะของตนเองเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ออกมา โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินเงินทอง การคบมิตร ความรักและเพศ ศาสนาและจริยธรรม การใช้เวลาว่าง องค์กรการเมืองและสังคม การทำงาน ครอบครัว ความเป็นผู้ใหญ่ของบุคคลและลักษณะอุปนิสัยของบุคคล ต่อจากนั้นครูหรือเพื่อนนักเรียนด้วยกันก็จะช่วยกันใช้คำถามเพื่อความกระจำ เพื่อกระตุ้นให้ผู้แสดงทรรศนะให้เกิดการถูกคิดและเกิดความกระจำในค่านิยมของตนเอง

2.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ชัยพร วิชาวุธและคณะ (2529 : 9 – 21) กล่าวไว้ว่าทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kolhberg) เป็นทฤษฎีที่มีรากฐานสืบเนื่องมาจากทฤษฎีของเพียเจต์ เป็นหลักการสร้างทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

ปัญหาอย่างหนึ่งของสังคมไทยในปัจจุบันคือ ปัญหาทางจริยธรรม สังคมตั้งความคาดหวังว่า ครูจะต้องมีหน้าที่อบรมนักเรียนให้เป็นคนดี ประพฤติตนตามมาตรฐานทางจริยธรรมหรือเป็นคนดีมีศีลธรรม ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านมีความเห็นว่า การแก้ปัญหาวีธีหนึ่งคือ การจัดการสอนจริยธรรมในหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นจึงจำเป็นสำหรับผู้ที่เป็นครูควรจะมีใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยต่าง ๆ รวมทั้งองค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมเพื่อจะช่วยในการอบรม

ทฤษฎีที่ใช้อธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมมีหลายทฤษฎี เช่นทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และทฤษฎีปัญญานิยมของเพียเจต์และโคลเบอร์ก สำหรับทฤษฎีของฟรอยด์และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมอธิบายว่า บุคคลรับค่านิยมและมาตรฐานทางจริยธรรมจากการสอนของบิดามารดา และโดยการเลียนแบบ ส่วนทฤษฎี

ของเพียเจต์และโคลเบอร์กถือว่า พัฒนาการทางจริยธรรมเกิดควบคู่กับพัฒนาการทางสติปัญญา และเป็นผลของการปฏิสัมพันธ์ของเด็ก กับบิดามารดา ครู อาจารย์ และเพื่อนร่วมวัย

แนวคิดพื้นฐาน ในทฤษฎีของโคลเบอร์ก จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ในการตัดสินใจตัดสินความถูกต้องของการกระทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์นี้ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางปัญญา ซึ่งผูกพันกับอายุของบุคคล โคลเบอร์กได้ยึดถือทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ เป็นหลักการสร้างทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Kolhberg 1986 : 21 อ้างถึงในสมพร สอนสนาม. 2543 : 19 - 23) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ลำดับขั้นพัฒนาการ โคลเบอร์กมีความเชื่อว่าความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจตัดสินความถูกต้องของการกระทำขึ้นอยู่กับปัญญาความคิดของบุคคล เมื่อเพียเจต์แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็นขั้น ๆ พัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีโคลเบอร์กจึงแบ่งเป็นขั้น ๆ ด้วย

โคลเบอร์กเชื่อเหมือนเพียเจต์ว่า พัฒนาการของจริยธรรมเป็นผลของพัฒนาการทางปัญญา เด็กในวัย 0-2 ขวบ ปัญหาความคิดอยู่ในขั้นต่ำเกินกว่าที่จะเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำ ความเข้าใจนี้เป็นผลจากการคิดคำนึงของเด็กเองและการคิดคำนึงนี้ก็อยู่ในกรอบของความสามารถในการคิดของตนหนึ่งและอยู่ในกรอบของประสบการณ์ที่ตนได้รับอีกหนึ่งและเมื่อความคิดของเด็กก่อนวัย 12 ขวบ โดยประมาณ ยังจำกัดอยู่ในขอบเขตของการนึกคิดเอาเอง และการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น และยังไม่สามารถเข้าใจเกณฑ์ของสังคมอย่างเป็นระบบ โคลเบอร์กจัดความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้องอยู่ในระดับที่ 1 คือ ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Preconventional Level)

โคลเบอร์กเชื่อว่า ผู้ที่สามารถคิดในเชิงเหตุผลนามธรรมเท่านั้นที่สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบ สามารถเข้าใจบทบาทของบุคคลต่างๆ ในสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ ในสังคมอย่างเปิด ระบบความเข้าใจนี้ถือเป็นการรับรู้ทางสังคมเมื่อเกิดการรับรู้ทางสังคมแล้วคนเราจึงจะตัดสินใจความถูกต้องของการกระทำของบุคคลต่างๆ ตามกฎเกณฑ์ของสังคมได้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้องในทำนองนี้จัดอยู่ในระดับที่ 2 คือ ระดับกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level)

สำหรับผู้ที่สามารถคิดเชิงตรรกได้เป็นอย่างดี หากเป็นคนช่างคิด ช่างสังเกต ก็อาจจะพัฒนาการรับรู้ของตนในระดับที่สูงขึ้นไปอีกคือ ระดับที่ 3 เรียกว่าระดับเลขกฎเกณฑ์สังคม (Postconventional Level) ในระดับที่สูงขึ้นไปนี้ คนเราสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องเหมาะสมของกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคม ตามหลักการที่ตนคิดแล้วไตร่ตรองด้วย

ตนเองแล้วว่าถูกต้อง ผู้ที่สามารถตัดสินใจความถูกต้องของการกระทำในระดับสูงนี้ มีเป็นจำนวนไม่มาก เพราะต้องอาศัยปัญญาความคิดระดับสูง และต้องเป็นผู้ที่ช่างคิด ช่างสังเกต แม้ว่าคนเราเริ่มคิดตามหลักเหตุผลนามธรรมเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น แต่ความคิดในระยะวัยรุ่นยังคงจำกัดอยู่ในขั้นการค้นพบกฎเกณฑ์ของสังคมเท่านั้น กว่าจะสามารถเริ่มวิพากษ์วิจารณ์กฎเกณฑ์ต่างๆ ได้ก็ต้องใช้เวลาอีกหลายปี จนกระทั่งอายุอย่างน้อย 20 ปี จึงจะทำได้

ตามทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมของโคลเบิร์ต พัฒนาการแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ก่อนกฎเกณฑ์สังคม ระดับที่ 2 กฎเกณฑ์สังคม ระดับที่ 3 เลยกฎเกณฑ์สังคม ในแต่ละระดับ โคลเบิร์ตแบ่งพัฒนาการออกเป็น 2 ชั้น รวมเป็น 6 ชั้น เรียงลำดับดังนี้

1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Preconventional Level) ในระดับนี้เด็กจะ ตอบสนองต่อกฎเกณฑ์โดยกระทำตามผู้ที่มีอำนาจเหนือตนและพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับถูกลงโทษหรือการได้รับรางวัล ซึ่งพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับนี้ เด็กจะกระทำ ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองเท่านั้น โดยนำมาเกี่ยวข้องกับด้านสรีระเป็นใหญ่ เด็กในระยะนี้จะเข้าใจความดี คือสิ่งที่ทำไปแล้วไม่ถูกต้องและทำดีแล้วได้รับรางวัล จึงจะกระทำ เด็กจะเชื่อหรือกระทำตามผู้ที่มีอำนาจเหนือตน ในการลงโทษหรือให้รางวัลพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับก่อนเกณฑ์นี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น

ชั้นที่ 1 ชั้นหลบหลีกการถูกลงโทษ (The Punishment and Obedience Orientation) ในขั้นนี้เด็กจะใช้หลักการหลีกเลี่ยงมิให้ได้รับโทษเป็นเหตุ ในการกระทำ เด็กจะทำดีตามกฎเกณฑ์ของผู้ที่มีอำนาจเหนือตนและอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ใหญ่ เพราะกลัวการถูกลงโทษ เช่น กระทำดีเพราะกลัวถูกตี ไม่ใช่เพราะกลัวความผิด

ชั้นที่ 2 ชั้นแสวงหารางวัล (The Instrumental Relativist Orientation) การกระทำดีหรือการกระทำที่ถูกต้อง ในขั้นนี้เด็กจะเห็นความสำคัญของการได้รับรางวัลหรือคำชมเชย การสัญญาว่าจะให้รางวัลจึงเป็นแรงจูงใจให้เด็กทำความดี ในขั้นนี้จะเป็นไปในการทำงาน การได้แลกเปลี่ยนกันแบบเด็ก ๆ เช่น เมื่อเขาให้ฉันมา ฉันก็ตอบแทนเขาไป เป็นต้น

1. ระดับตามกฎเกณฑ์ (Convention Level) พัฒนาการทางจริยธรรมในระดับนี้ เด็กจะเห็นความสำคัญของหน้าที่ความรับผิดชอบของกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกอยู่และรู้จักรักษา กฎเกณฑ์เพราะเห็นความสำคัญของกลุ่ม หรือเพราะมีความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นหลัก ในระดับนี้เด็กจะไม่กระทำความผิด เพราะต้องการให้ผู้อื่นยอมรับและยึดกฎเกณฑ์ของกลุ่ม และสังคมเป็นเกณฑ์ในทางปฏิบัติ พัฒนาการทางจริยธรรมในระดับนี้แบ่งได้เป็น 2 ชั้นคือ

ขั้นที่ 3 ขั้นทำตามผู้อื่นเห็นชอบหรืออยากเป็นเด็กดี เด็กน่ารัก (The Interpersonal Concordance of “Good Boy-Nice Girl” Orientation) พัฒนาการทางจริยธรรมในขั้นนี้ เด็กจะกระทำในสิ่งที่ตนคิดว่าคนอื่นจะเห็นด้วยและพอใจเพื่อให้เป็นที่ชอบพอของเพื่อนฝูง เพราะต้องการการยอมรับจากผู้อื่น โดยจะกระทำดีเพราะต้องการที่จะเป็นเด็กดีของกลุ่ม

ขั้นที่ 4 ขั้นทำตามกฎหมายและระเบียบทางสังคม (The Law and Order Orientation) ในระดับนี้บุคคลจะเข้าใจในกฎเกณฑ์ บรรทัดฐานของสังคม เข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของบุคคลที่พึงปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มสังคมที่ตนเป็นสมาชิกกลุ่มและมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามเพื่อประโยชน์ต่อกลุ่มสังคมของตน

3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional, Autonomy, or Principle Level)

พัฒนาการทางจริยธรรมในระดับนี้บุคคลจะเข้าใจถึงค่านิยมคุณค่าทางจริยธรรมหลักเกณฑ์ที่นำไปใช้โดยพิจารณาถึงสภาพการณ์ที่แตกต่างกันออกไปอย่างเหมาะสมและเที่ยงธรรม รู้จักไตร่ตรองและตัดสินใจต่าง ๆ ตามที่เห็นว่า สิ่งใดจะสำคัญมากกว่ากัน พิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง ไม่ยึดหลักเกณฑ์ตายตัว ไม่ยึดถือตัวบุคคลหรือค่านิยมของกลุ่ม เป็นเกณฑ์พัฒนาการทางจริยธรรมในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 5 ขั้นทำตามคำมั่นสัญญา หรือขั้นมีเหตุผลเคารพตนเอง (The Social – Contract, Legalistic Orientation) บุคคลในขั้นนี้จะเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ความถูกต้องเป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงค่านิยมเฉพาะตัวบุคคล โดยคำนึงถึงสภาพการณ์และกฎเกณฑ์ที่มีกฎเกณฑ์ที่มีเหตุผลซึ่งได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ เคารพมติที่มาจาก การลงความเห็นอย่างเป็นทางการโดย และถือว่ากฎเกณฑ์ต่างๆ ย่อมเปลี่ยนแปลง ได้ถ้ามีเหตุผลที่เหมาะสมกว่าหน้าที่ของบุคคลในขั้นนี้คือ การกระทำตามข้อสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและไม่พยายามที่จะวิเคราะหสิทธิของผู้อื่นอีกด้วย เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

ขั้นที่ 6 ขั้นทำตามอุดมคติสากล (The Universal -Ethical Principle Orientation)

พัฒนาการทางจริยธรรมในขั้นนี้ ความถูกต้องคือสำนึกถึงคุณค่าของความถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่บุคคลนั้นพิจารณา โดยคำนึงถึงเหตุผลอย่างกว้างขวางตามหลักสากลของผู้ที่เจริญแล้ว คำนึงถึงประโยชน์ของมนุษยชน ไม่ใช่เฉพาะกลุ่มบุคคลและปฏิบัติตามความถูกต้องนั้นอย่างไม่หวั่นไหวต่อสิ่งใด ๆ มีความละเอียดต่อการกระทำความชั่ว แม้จะไม่มีใครเห็นก็จะไม่กระทำ คุณธรรมของบุคคลในขั้นนี้จะป็นนามธรรม เช่น การยอมรับในคุณค่าของมนุษย์

ทุกคนการยอมรับว่าทุกคนมีสิทธิที่เท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ คุณธรรมในขั้นนี้จะเกิดขึ้นได้ในบุคคลที่มีความเจริญทางสติปัญญาในขั้นสูง มีประสบการณ์และความรู้อย่างกว้างขวาง

โคลเบิร์ต เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะเป็นไปตามลำดับ ขั้นที่ 1 ผ่านไปตามลำดับจนถึงขั้นที่ 6 บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ เพราะการให้เหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าอยู่ก่อนแล้ว และต่อมาเมื่อได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ๆ หรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่าๆ ได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด และการให้เหตุผล ทำให้การให้เหตุผลในขั้นสูงมีมากขึ้น เหตุผลขั้นต่ำก็จะถูกใช้น้อยลงทุกทีและถูกทิ้งไปในที่สุด อาจจะหยุดชะงักในขั้นใดขั้นหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญาและประสบการณ์ทางด้านสังคมของบุคคลนั้น

2.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

เฟื่องฟ้า สว่าง (2542 : 56) ได้นำหลักการสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเน้นที่ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ที่เกิดจากการเรียนรู้สำหรับการประเมินความถูกต้องของพฤติกรรม ทฤษฎีนี้เชื่อว่า มนุษย์เรียนรู้โดยการสังเกตสิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรงจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น จากคำบอกเล่าและข้อบันทึกจากเอกสารความรู้ที่มนุษย์ได้เรียนรู้เหล่านี้ สามารถใช้เป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของตนได้

วิธีการปลูกฝังตามแนวคิดทฤษฎีนี้ก็คือการจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งในรูปแบบตัวอย่างและคำบอกกล่าว การที่มนุษย์ได้มีโอกาสสังเกตพฤติกรรม ของผู้อื่นและผลของพฤติกรรมนั้น เขาจะสามารถคาดหมายเหตุการณ์อื่นๆที่จะเกิดขึ้นใหม่ได้ฉะนั้นอิทธิพลสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็ก คือ ครู ครอบครัว เพื่อน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงคำบอกเล่าและสื่อมวลชนอื่น ๆ ตัวแบบที่ดีและการกระตุ้นความสนใจจะช่วยให้เด็กเลียนแบบได้ดี หากครูจะพูดว่า “จงทำอย่างที่ผมพูด แต่อย่าทำอย่างที่ผมทำ” คงไม่ได้ประโยชน์แต่อย่างใด

2.5 ทฤษฎีปรับพฤติกรรม (Behavior Modification Theory)

อาคม สุขสม (2542 : 12 – 13) ได้นำหลักสำคัญของทฤษฎีปรับพฤติกรรม คือ พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกแล้ว ได้รับผลเป็นที่พึงพอใจจะมีแนวโน้มทำให้เกิดพฤติกรรมนั้นอีก โดยเงื่อนไขของการเสริมแรง (Reinforcement) แต่ถ้าหากพฤติกรรมใดที่แสดงออกแล้ว ได้รับผลไม่เป็นที่พึงพอใจพฤติกรรมนั้นมีแนวโน้มว่าจะไม่เกิดซ้ำ การลงโทษ (Punishment) จึงเป็นการให้สิ่งที่ไม่พึงพอใจ เพื่อลดหรือระงับพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา การเสริมแรง

ถ้าไม่ต้องการให้เกิดพฤติกรรมใด ก็ใช้การลงโทษ ฉะนั้น การปลูกฝังจริยธรรมตามทฤษฎีนี้ ครูจะต้องกำหนดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา กำหนดตัวเสริมแรง โดยการเสริมแรง เมื่อบุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและประเมินผลเพื่อปรับปรุงเงื่อนไขการเสริมแรงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.6 ทฤษฎีเอ็กซ์ (X) ทฤษฎีวาย (Y) ของแมคเกรเกอร์ (McGregor) ซึ่งแมคเกรเกอร์ (McGregor 1960 : 260 อ้างถึงในกาญจนา เคนทวย. 2545 : 31) ซึ่งให้เห็นว่าองค์การแบบราชการตามแนวคิดของนักทฤษฎีสมาชิก สละทอนให้เห็นถึงทัศนคติที่มีต่อลักษณะของคนในทางลบ เขาเรียกทัศนคติดังกล่าวนี้ว่า “ทฤษฎี X” สมมติฐานของทฤษฎี X เชื่อว่า คนมีความเกียจคร้าน ไม่ชอบทำงาน ทะเยอทะยานน้อย หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ ขาดความคิดสร้างสรรค์และมีแรงจูงใจเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงเท่านั้น แมคเกรเกอร์ได้เสนอแนะทัศนคติที่มีต่อลักษณะของคนอีกอย่างแตกต่างออกไปจากทฤษฎี X เขาเรียกว่า “ทฤษฎี Y” สมมติฐานของทฤษฎี Y เชื่อว่าการทำงานเหมือนกับการเล่นหรือพักผ่อน คนถูกจูงใจด้วยความต้องการอย่างอื่นนอกเหนือจากความอยู่รอดและคนสามารถสั่งการและมีความคิดริเริ่มด้วยตัวของพวกเขาเองได้ ตามแนวคิดของแมคเกรเกอร์ การออกแบบองค์การที่เข้ากันได้กับสมมติฐานของทฤษฎี Y มีประสิทธิภาพสูง

การปลูกฝังจริยธรรมแต่ละทฤษฎีที่กล่าวถึงนี้มีความแตกต่างกันไปตามความเชื่อพื้นฐาน แต่ละทฤษฎีก็มีจุดเด่นและจุดอ่อนที่แตกต่างกันอีกด้วย ฉะนั้นครูในฐานะผู้ที่มีหน้าที่ปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กจะต้องปฏิบัติตนตามครรลองของคำว่าครู 4 ประการคือ เป็นผู้สอน เป็นผู้นำ เป็นประชาธิปไตย เป็นผู้ให้คำปรึกษา

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากรายงานการวิจัยของวิทยาลัยครูสมเด็จพระเจ้าพระยา ซึ่งได้ทำการค้นคว้าวิจัยเรื่อง “ลักษณะของครูที่สังคมต้องการ” (2515 : 123) โดยให้ขอบเขตที่สำคัญของครูที่สังคมต้องการไว้ 7 ด้านคือ ด้านความประพฤติ ความรู้ทางด้านวิชาการ สามารถในการสอน การปกครองนักเรียน มนุษยสัมพันธ์ บุคลิกภาพ การทำงานนอกเวลา และงานอดิเรก ซึ่งปรากฏ ผลดังนี้

1. ลักษณะด้านความประพฤติ

1.1 ครูไม่ควรหาความสำราญจากในท์คลับ หรือสถานอาบ อบ นวด ครูไม่ควรเล่นการพนันที่คนทั่วไปเล่นได้ เช่น ม้า มวย ไพ่ เป็นต้น

1.2 ครูไม่ควรเล่นการพนัน เช่น บิลเลี่ยน ไพ่ และดื่มสุรา เพื่อเป็นการเข้าสังคมในสโมสรต่าง ๆ

1.3 ครูควรประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน

1.4 ครูควรวางตนให้เหมาะสมต่อนักเรียน

1.5 ครูควรยึดถือปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย

2. ลักษณะความรู้ทางวิชาการ

2.1 ครูควรมีวุฒิทางด้านวิชาการพอสมควร

2.2 ครูควรรหาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากวิชาที่ตนสอนอยู่

2.3 ครูควรรหาความรู้วิชาอื่นเพิ่มเติมให้ทันสมัยอยู่เสมอ

2.4 ครูควรเรียนวิธีสอน และทำการฝึกสอนก่อนไปเป็นครู

3. ลักษณะด้านความสามารถในการสอน

3.1 ครูควรสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชานั้น ๆ

3.2 ครูควรเอาใจใส่ เข้มงวดกวัดขันต่อการเรียนของเด็ก

3.3 ครูควรสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ

3.4 ครูควรสอนตรงตามกำหนดเวลา

4. ลักษณะด้านการปกครองนักเรียน

4.1 ครูควรรหาเวลาอบรมศีลธรรมจรรรยาแก่นักเรียน

4.2 ครูควัดขันต่อการที่นักเรียนกระทำผิดระเบียบ

4.3 ครูควรให้ความสำคัญระหว่างความรู้กับความประพฤติของนักเรียน

4.4 ครูควรใช้เวลาว่ากล่าวตักเตือน แนะนำ สั่งสอนเป็นประจำ
เมื่อนักเรียนประพฤติผิดวินัยของทางโรงเรียนอยู่เสมอ

4.5 ครูควรลงโทษนักเรียนที่ประพฤติผิดวินัยของทางโรงเรียนตามสมควร
แก่โทษานุโทษ

4.6 ครูควรหาวิธีแก้ไขปัญหาคติคุณประพฤตินักเรียนให้ถูกต้อง
และให้ได้ผล

5. ลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์

5.1 ครูควรแสดงความเป็นกันเองกับนักเรียนและบุคคลอื่นตามสมควร

5.2 ครูควรมีคุณลักษณะของครูที่เด็กจะเคารพเลื่อมใส

5.3 ครูควรให้คำแนะนำ ช่วยเหลือตามควรเมื่อนักเรียนประสบปัญหา
ปัญหาทางการเงิน การเรียน ที่อยู่อาศัย หรือ การคบเพื่อน

5.4 ครูควรร่วมสังสรรค์ สนทนากับผู้ปกครองตามสมควร

5.5 ครูควรช่วยเหลือหรือร่วมมือปรับปรุงชุมชนเมื่อมีโอกาส เช่น
ทำความสะอาดหมู่บ้าน ตัดถนน ขุดบ่อน้ำ เป็นต้น

5.6 ครูควรเชิญบุคคลอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนมาร่วมให้คำปรึกษาและร่วมมือ
ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

5.7 ครูควรเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมที่เกี่ยวข้องกับอาชีพครู เช่น
สมาคมการศึกษา สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์ เป็นต้น

6. ลักษณะด้านบุคลิกภาพ

6.1 ครูควรแต่งกายให้เหมาะสม

6.2 ครูควรมีอริยาบทสงบเสงี่ยมและเป็นสง่าเป็นนิตย์

6.3 ครูควรใช้ถ้อยคำภาษาในการพูดให้ถูกต้องสุภาพ

6.4 ครูควรมีเสียงพูดชัดเจนแจ่มใส

6.5 ครูควรไม่แสดงอารมณ์โกรธจนเสียเกียรติ

6.6 ครูควรแสดงอารมณ์ขันในบางโอกาส

6.7 ครูควรมีสภาพดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ

6.8 ครูควรมีลักษณะเป็นผู้นำ มีหน้าตาเข้มแข็งแจ่มใสแต่งกายทันสมัยพอควร

7. ลักษณะการทำงานนอกเวลาและงานอดิเรก

- 7.1 ครูไม่ควรเป็นพนักงานเก็บเงินในไนท์คลับหรือขายตัวม้าแข่ง
- 7.2 ครูไม่ควรเลี้ยงไก่ชน เลี้ยงปลากัด เป็นอาชีพพิเศษ
- 7.3 ครูไม่ควรออกเงินให้คู่เพื่อเอาดอกเบี้ย
- 7.4 ครูไม่ควรเปิดร้านขายสุรานอกเวลาราชการ
- 7.5 ครูไม่ควรรับจ้างสอนลีลาศตามสถานฝึกลีลาศ
- 7.6 ครูไม่ควรเล่นดนตรีตามไนท์คลับ
- 7.7 ครูไม่ควรล่าสัตว์ ตกปลา ด่อนก เป็นต้น
- 7.8 ครูไม่ควรหารายได้โดยผิดกฎหมาย ไม่ส่งเสริมให้ผู้อื่นประพฤติผิด

กฎหมายไม่ว่ากรณีใด ๆ

มงคล ภูวิกรมณ์ (2525 : 61-62) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของนักเรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน และผู้ปกครองที่มีต่อจริยธรรมที่คาดหวังกับจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงของครูในมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 7 ปีการศึกษา 2524 พบว่า

1. ความคิดเห็นของจริยธรรมที่คาดหวังและจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของนักเรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน และผู้ปกครองปรากฏดังนี้ ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับจริยธรรมของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาจัดอยู่ในระดับเดียวกันทุกด้าน กล่าวคือในส่วนที่คาดหวังจัดอยู่ในระดับสูงมาก และในส่วนที่ปฏิบัติจริงจัดอยู่ในระดับสูง ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับจริยธรรมของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนที่คาดหวังจัดอยู่ในระดับสูงมาก เฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมส่วนด้านอื่น ๆ จัดอยู่ในระดับสูงมาก สำหรับส่วนที่ปฏิบัติจริงนั้นจัดอยู่ในระดับสูงมาก และความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและผู้ปกครองเกี่ยวกับจริยธรรมของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา จัดอยู่ในระดับสูงทุกด้านทั้งในส่วนที่คาดหวังและส่วนที่ปฏิบัติจริง

2. การเปรียบเทียบความคาดหวังระหว่างนักเรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียนและผู้ปกครองเกี่ยวกับจริยธรรมของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 แต่เมื่อเปรียบเทียบแยกแต่ละด้านแล้วพบว่า นักเรียนมีความคาดหวังสูงกว่าผู้ปกครองในด้านส่วนบุคคล และครูมีความคาดหวังสูงกว่าผู้บริหาร โรงเรียนและผู้ปกครองในด้านเกี่ยวกับวิชาชีพครูและด้านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมส่วนในด้านอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่างแต่อย่างใด

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างนักเรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน และ ผู้ปกครอง เกี่ยวกับจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแยกเป็นแต่ละด้านแล้ว พบว่า ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สูงกว่าผู้ปกครองในด้านอุปนิสัยส่วนบุคคล และด้านกิจกรรมที่เกี่ยวกับสังคม ส่วนในกลุ่มอื่นและด้านอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่างแต่อย่างใด

4. การเปรียบเทียบจริยธรรมที่คาดหวังกับจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนคติของนักเรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียนและผู้ปกครอง พบว่าจริยธรรมที่คาดหวังกับจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของทุกกลุ่มแตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3 โดยทุกกลุ่มต่างมีความคาดหวังเกี่ยวกับจริยธรรมของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สูงกว่าที่ครูปฏิบัติจริง

ประเวศ กางทอง (2527 : 63 - 66) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การกระทำผิดทางวินัยของข้าราชการครู สังกัดกรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2523 จำนวน 103 รายซึ่งผลของการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษามีการกระทำผิดทางวินัยมากที่สุด คือการไม่ปฏิบัติหน้าที่ราชการตามระเบียบแบบแผน ของทางราชการ รองลงมาคือการกระทำอันได้ชื่อว่าประพฤติชั่ว

ระดับโทษที่ราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาได้รับนั้น พบว่าเป็นโทษตัดเงินเดือนมากที่สุด คือมีถึงร้อยละ 55.34 โทษไล่ออก ร้อยละ 6.70 โทษให้ออก ร้อยละ 5.83 โทษที่มีน้อยมีสุดคือปลดออกคิดเป็น ร้อยละ 0.97

ประวิทย์ ทองศรีนุ่น (2530 : 80 - 105) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การกระทำผิดวินัยของข้าราชการครูสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ระหว่างปี พ.ศ. 2524 - 2528 จำนวน 1,911 คน จำแนกตามตัวแปรเพศ วุฒิ การศึกษา อายุ และอายุราชการโดยเก็บข้อมูลจากรายงานการสอบสวน จากสำนักงานคณะกรรมการ ข้าราชการครู พบว่า ข้าราชการครูสังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีจำนวน และแนวโน้มการกระทำผิดทางวินัยเพิ่มขึ้น โดยกระทำผิดไม่อุทิสเวลาของตนให้แก่ทางราชการ และการกระทำอันได้ชื่อว่าประพฤติชั่ว ส่วนระดับโทษทางวินัยที่ได้รับ มากที่สุด ได้แก่ ตัดเงินเดือน รองลงมา ได้แก่ ภาคทัณฑ์ และไล่ออก

การเปรียบเทียบการกระทำผิดทางวินัย ตามลักษณะและระดับโทษทางวินัยที่ได้รับ จำแนกตามตัวแปร เพศ วุฒิ การศึกษา อายุ และอายุราชการ โดยรวมพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

มณฑิธร ม่วงศรีศักดิ์ (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง คุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก พบว่า

1. ทัศนะของครูที่มีต่อการปฏิบัติตนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาให้มีคุณธรรม 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก คือ คุณธรรมต่อวิชาชีพการบริหาร คุณธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน คุณธรรมต่อสังคม

2. เปรียบเทียบทัศนะของครูที่มีต่อการปฏิบัติตนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาให้มีคุณธรรม 3 ด้าน ปรากฏว่า

2.1 คุณธรรมต่อวิชาชีพการบริหาร โดยส่วนรวมข้าราชการครูหญิง กับข้าราชการครูชาย ข้าราชการครูสมรสหรือเคยสมรส กับข้าราชการโสด ข้าราชการครูที่มีอายุราชการตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป กับข้าราชการครูที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไปกับข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีทัศนะไม่แตกต่างกัน

2.2 คุณธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน โดยส่วนรวมข้าราชการครูหญิงกับข้าราชการครูชาย ข้าราชการครูสมรสหรือเคยสมรส กับข้าราชการโสด ข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไปกับข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีทัศนะแตกต่างกัน แต่ข้าราชการครูที่มีอายุราชการตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปกับข้าราชการครูที่มีอายุราชการต่ำกว่า 15 ปี มีระดับทัศนะไม่แตกต่างกัน

สุทัศน์ บุญโถม (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าผู้บริหารการศึกษาในสำนักงาน ผู้บริหารโรงเรียนและกรรมการศึกษา ประจำโรงเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของข้าราชการครู โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับบ่อยครั้ง กรรมการศึกษาประจำโรงเรียน และผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของข้าราชการครู โดยภาพรวมแตกต่างจากผู้บริหารการศึกษาในสำนักงาน โดยกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนและผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของข้าราชการครูสูงกว่าผู้บริหาร

การประณตศึกษาในสำนักงาน ส่วนกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

มงคล ภาธรธวานนท์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องพฤติกรรมคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า

1. พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด มีพฤติกรรมโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับคือ ด้านคุณธรรมในการครองตน ด้านคุณธรรมในการครองคน และด้านคุณธรรมในการครองงาน เมื่อพิจารณาตามตัวแปรสถานภาพทางตำแหน่งและขนาดโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษามีพฤติกรรมด้านคุณธรรมอยู่ในระดับมาก ทั้งโดยส่วนรวมและเป็นรายด้านเช่นเดียวกับทุกตัวแปร

2. พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู-อาจารย์ ไม่แตกต่างกัน ทั้งโดยส่วนรวมและเป็นรายด้าน

3. พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยส่วนรวมไม่แตกต่างกัน

4. พบปฏิสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างสถานภาพทางตำแหน่ง และขนาดโรงเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยส่วนรวม

กชปณฎ สุทรปัญญากุล (2541 : 154) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา (ศีล, สมาธิ และปัญญา) กับพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การบริหารงาน ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา (ภารกิจการบริหาร 7 ด้าน ตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2539) โดยภาพรวมสภาพการดำเนินงานของผู้บริหาร อยู่ในระดับ “มาก” ทั้ง 7 ด้านตามลำดับ คือ ด้านการบริหารงานธุรการ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงานปกครองนักเรียน ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานบริการ ด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ และด้านการบริหารงานโรงเรียนกับชุมชนตามลำดับ และการบริหารงานในแต่ละด้านอยู่ในระดับ “มาก” ถือว่า ผู้บริหาร มีพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงานเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่งและเป็นที่น่าสังเกตว่า การบริหารงานด้านวิชาการ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการ

จัดการศึกษามีผลการปฏิบัติเฉลี่ยอยู่ในลำดับที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหาร มีความตระหนักในความสำคัญของการบริหารงานด้านวิชาการ น้อยกว่าที่ควรจะเป็นและมีความสนใจการปฏิบัติงานด้านอื่นมากกว่า ซึ่งเป็น การส่งเสริม หรือสนับสนุนงานวิชาการเท่านั้น

เพื่อฟ้าสว่าง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการปฏิบัติตน ตามจรรยาบรรณครู ของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาการปฏิบัติและเปรียบเทียบการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีต่อการปฏิบัติตามจรรยาบรรณครู ของครูผู้สอน ทั้ง 9 ด้าน คือครูต้องรักและเมตตาศิษย์ ครูต้องอบรม สั่งสอน ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ครูไม่กระทำความผิดเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ครูช่วยพัฒนาตนเองในด้านวิชาชีพ ครูช่วยรัก และศรัทธาในวิชาชีพครู ครูพึงช่วยเหลือ เกื้อกูลครู และชุมชนในทางสร้างสรรค์ ครูพึงประพฤติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ พัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย

ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. การปฏิบัติตามจรรยาบรรณครูของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าข้าราชการครูโดยส่วนรวม และจำแนกตามเพศ และสถานภาพในสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามจรรยาบรรณครูของครูผู้สอนโดยรวม และเป็นรายด้านทั้ง 9 ด้าน อยู่ในระดับการปฏิบัติมาก และเห็นว่ามี การปฏิบัติในระดับมากที่สุด คือด้านที่ 5 ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจาก ศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นหาประโยชน์ให้แก่ตน โดยมิชอบ

2. ข้าราชการครูเพศหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามจรรยาบรรณครูของครู ผู้สอนมากกว่าข้าราชการครูเพศชาย 4 ด้าน คือในด้านที่ 2 ครูต้องอบรม สั่งสอน ด้านที่ 3 ครูต้องประพฤติตน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ ด้านที่ 4 ครูต้องไม่กระทำความผิด เป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ของศิษย์ ด้านที่ 5 ครูต้องไม่ แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ แต่มีความคิดเห็นน้อยกว่าข้าราชการครู เพศชาย 2 ด้าน คือด้านที่ 8 ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชนในทางสร้างสรรค์ ด้านที่ 9 ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ พัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทยอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นมากกว่าครูผู้สอน

3 ด้าน คือ ด้านที่ 2 ครูต้องอบรมสั่งสอน ด้านที่ 8 ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชนในทางสร้างสรรค์ และด้านที่ 9 และด้านที่ 9 ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทยมีความคิดเห็นน้อยกว่าครูผู้สอน 2 ด้าน คือด้านที่ 3 ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์และด้านที่ 5 ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คมสัน บุพศิริ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม พบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนครพนม โดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยจำแนกสถานภาพตำแหน่ง ปรากฏดังนี้ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อยู่ในระดับค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแสดงพฤติกรรมด้านความมีวินัยและคุณธรรมอยู่ในระดับสูงส่วนที่เหลืออีก 7 ด้าน ผู้บริหารมีพฤติกรรมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมโดยรวมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยมีด้านความซื่อสัตย์มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด และด้านความสัจในการพูดการกระทำและความจริงใจมีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด และครู – อาจารย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมโดยรวมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อยู่ในระดับค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมัศึกษามีคุณธรรมทุกด้านอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยมีด้านความซื่อสัตย์มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด และด้านการอุทิศตนเสียสละและมุ่งมั่นมีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด

เถวียน พันธธนู (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน และประธานกรรมการโรงเรียน พบว่า

1. มีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐานของผู้บริหาร

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและจำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นรายด้านทั้ง 9 ด้าน โดยมีรายชื่อที่มีคุณธรรมค่อนข้างสูง จำนวน 1 ข้อ ในแต่ละด้าน ดังนี้ เข้าร่วมงานสังคมที่ได้รับคำเชิญ อุทิศเวลาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่รวมกันกับคนใกล้ชิดหรือพรรคพวกในการแสวงหาผลประโยชน์ ส่วนตนจากตำแหน่งหน้าที่ ตัดสินปัญหาด้วยความเป็นธรรมตามหลักการและเหตุผลจัดให้

มีการประชุมผู้ร่วมงานอยู่อย่างสม่ำเสมอ แต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะ ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ไว้วางใจ ให้อภัยผู้ร่วมงานอยู่อย่างเอื้อนิตย บริหารงานโดยยึดระเบียบแบบแผนของทางราชการเป็นหลัก

2. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมและในรายด้าน 6 ด้านไม่แตกต่างกัน แต่ประธานกรรมการโรงเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียนใน 3 ด้านที่เหลือน้อยกว่าครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ด้านมีความเมตตา กรุณาต่อผู้ร่วมงานและผู้อื่น ด้านมีความรักและห่วงใยผู้ร่วมงาน และด้านมองโลกในแง่ดี

พิทยาพล เสนาไชย (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณครูตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร พบว่า

1. ฝ่ายบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา มีทัศนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตน ตามจรรยาบรรณครู โดยส่วนรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติมากที่สุด 6 ด้านและมีการปฏิบัติในระดับมาก 3 ด้าน คือด้านไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญ ด้านประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และด้านอบรมสั่งสอนศิษย์ เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียน พบว่า ฝ่ายบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก มีทัศนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณครู โดยส่วนรวมและเป็นรายด้าน 6 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุดและ 3 ด้านที่เหลือน้อยอยู่ในระดับมาก คือ ด้านรักและเมตตาศิษย์ ด้านอบรมสั่งสอนศิษย์และด้านประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และฝ่ายบริหารในโรงเรียนขนาดกลาง มีทัศนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณครูโดยส่วนรวมและเป็นรายด้าน 7 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด และ 2 ด้านที่เหลือน้อยอยู่ในระดับมาก คือ ด้านอบรมสั่งสอนศิษย์และ ด้านประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ฝ่ายบริหารในโรงเรียนขนาดใหญ่มีทัศนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณครู โดยส่วนรวมและเป็นรายด้าน 8 ด้านอยู่ในระดับมากและ 1 ด้านที่เหลือน้อยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านพัฒนาตนเอง

2. ฝ่ายบริหารที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกันมีทัศนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณครู โดยภาพรวมและเป็นรายด้านทั้ง 9 ด้าน แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยฝ่ายบริหารโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก มีทัศนะดังกล่าวมากกว่าฝ่ายบริหารในโรงเรียนขนาดใหญ่ ยกเว้นในด้านรักและเมตตาศิษย์ และด้านรักและศรัทธาในวิชาชีพ ที่ฝ่ายบริหารโรงเรียนขนาดกลางมีทัศนะมากกว่าฝ่ายบริหารในโรงเรียนขนาดใหญ่

พยุง สารทอง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ศึกษาปัญหาและการปฏิบัติตนตามคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม พบว่า

1. การปฏิบัติตนตามคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม โดยรวม ด้านคุณธรรมในการครองงาน และด้านคุณธรรมในการครองตน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านคุณธรรมในการครองคน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดกลาง มีระดับการปฏิบัติโดยรวม ด้านคุณธรรมในการครองงาน และด้านคุณธรรม ในการครองตน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านคุณธรรมในการครองคนอยู่ในระดับปานกลาง แต่ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก มีระดับการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านคุณธรรมในการครองตน และด้านคุณธรรมในการครองคน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้าน คุณธรรมในการครองงานอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยมีรายชื่อที่มีระดับการปฏิบัติ ด้าน คุณธรรมในการครองตน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีวาจาสุภาพทักทายผู้พบเห็นทันที ซึ่งอยู่ในหมวดธรรม อริยสัง 4 ส่วนชื่อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุข ของผู้ได้บังคับบัญชา ซึ่งอยู่ในหมวดธรรม อริยสัง 4 สำหรับรายชื่อด้านคุณธรรม ในการครองคน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ พูดต่อผู้ร่วมงาน โดยใช้วาจาสุภาพอ่อนโยน ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมสังคหวัตถุ 4 ส่วนชื่อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ใช้อำนาจบังคับบัญชาให้ได้มาซึ่งลาภสักการะทรัพย์สิน ตลอดจนแรงงาน ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมทศพิธราชธรรม และรายชื่อด้านคุณธรรมในการครองงาน ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมฆราวาสธรรม 4 ส่วนชื่อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ให้คำปรึกษาและ เป็นที่พึ่งแก่ผู้ได้บังคับบัญชาซึ่งอยู่ในหมวดธรรมฆราวาสธรรม 4

2. ปัญหาการปฏิบัติตนตามคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านคุณธรรม ในการครองคนและด้านคุณธรรมในการครองงาน มีปัญหาระดับการปฏิบัติเช่นเดียวกัน ส่วนด้านคุณธรรมในการครองตน มีปัญหาระดับการปฏิบัติรองลงมา เมื่อพิจารณาตาม ขนาดของโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ที่มีความคิดเห็นปัญหาระดับการปฏิบัติ จากมากไปหาน้อยคือ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ และขนาดกลาง โดยมีรายชื่อที่มีปัญหา ระดับการปฏิบัติด้านคุณธรรมในการครองตนที่มีลำดับสูงสุดคือ ขาดการวางแผนในการรับ - จ่าย ซึ่งอยู่

ในหมวดธรรมสัปปริสธรรม 7 ส่วนข้อที่มีลำดับ น้อยสุดคือ ขาดหลักยึดในการทำงานเป็นคนเหมือนไม้หลักปักเลน ซึ่งอยู่ในหมวดธรรม อริยสัจ 4 สำหรับรายชื่อด้านคุณธรรมในการครองคนที่มีลำดับสูงสุดคือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละต่อครูและผู้ร่วมงานเป็นบางโอกาส เพราะตนเองก็มีปัญหาเรื่องการใช้จ่ายเงินซึ่งอยู่ในหมวดธรรมพรหมวิหาร 4 ส่วนข้อที่มีลำดับน้อยที่สุดคือ ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ ข่มใจ เมื่อผู้อื่นเอาเปรียบต่อการละเลยการปฏิบัติงาน ในหน้าที่ ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมฆราวาสธรรม 4 ส่วนข้อที่มีลำดับน้อยสุดคือ มีอารมณ์ไม่ดีเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นคนไม่ชอบยิ้มแย้มแจ่มใส อยู่ในหมวดธรรมกัลยาณมิตร 7

อาคม สุขสม (2542 : 61) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาการปฏิบัติพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติพฤติกรรมเชิงจรรยาบรรณวิชาชีพครู ในภาพรวมและรายองค์ประกอบ คือความรับผิดชอบต่องาน ความรับผิดชอบต่อผู้รับบริการ ความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ และความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิชาชีพอยู่ในระดับมาก

จิระศักดิ์ สงวนชีพ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การปฏิบัติตนด้านคุณธรรม และจริยธรรม สำหรับครู-อาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม พบว่า

1. การปฏิบัติตนด้านคุณธรรม และจริยธรรมสำหรับครู-อาจารย์ อยู่ในระดับมาก
2. ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม และจริยธรรม พบว่า ครู-อาจารย์ชายมีระดับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม มากกว่าครู-อาจารย์หญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีระดับการปฏิบัติตนด้านจริยธรรม มากกว่าครู-อาจารย์หญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่เมื่อเปรียบเทียบตามสถานภาพระหว่างครู-อาจารย์โสด และที่สมรสแล้วพบว่าระดับการปฏิบัติตนในด้านคุณธรรมและจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ในส่วนของระดับตำแหน่ง พบว่า ครูอาจารย์ที่มีระดับสูงคือ ระดับ 7-8 มีการปฏิบัติตนในด้านคุณธรรมมากกว่าระดับตำแหน่งอื่นแต่ในส่วนของการปฏิบัติตนด้านจริยธรรม พบว่ามีระดับการปฏิบัติตนไม่แตกต่าง

นิยม ไผ่โสภา (2543 : 99) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องพฤติกรรมกรรมการครองตน ครองคน และครองงาน ตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู-อาจารย์ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ปรากฏผลดังนี้

1. ผู้บริหารและครู-อาจารย์ โดยส่วนรวมเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม มีพฤติกรรมการครองตน ครองคน และครองงาน ตามแนวพุทธธรรมโดยส่วนรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านพฤติกรรมการครองงาน พฤติกรรมการครองคนและพฤติกรรมการครองตน

2. พฤติกรรมการครองตน ครองคน และครองงาน ตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู-อาจารย์ในโรงเรียนที่มีขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่โดยส่วนรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

ถ้าควน สิริชานนท์ (2543 : 83) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูผู้สอนตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียนและนักเรียนในสังกัดอัครสังฆมณฑลท่า-หนองแสง พบว่า คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของครูผู้สอนโดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ คือ ครูควรมีจิตสำนึกที่ดีเป็นผู้เที่ยงธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป และครูควรเป็นผู้มีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น

สมพร สอนสนาม (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ศึกษาพฤติกรรมคุณธรรม – จริยธรรมของครู – อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า

1. ข้าราชการครูโดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพตำแหน่งเห็นว่า ครู – อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด มีพฤติกรรมคุณธรรม- จริยธรรมโดยรวมและรายด้านทั้ง 3 ด้าน คือ พัฒนาตนเอง การพัฒนางาน และการพัฒนาสังคม อยู่ในระดับมาก โดยมีรายข้อที่มีความคิดเห็นด้วยในระดับมากและค่าเฉลี่ยสูงสุด จำนวน 2 ข้อ ในแต่ละด้านตามลำดับ ดังนี้ การแต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับโอกาสต่าง ๆ มีวินัยประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณครู ตลอดจนรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง สั่งสอนอบรมนักเรียนด้วยความรักความเมตตาอย่างเท่าเทียมกัน ใช้เหตุผลและหลักธรรมประกอบการตัดสินใจเพื่อลงโทษนักเรียน สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้อื่นเป็นพลเมืองดี และการรณรงค์ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักใช้สิทธิตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2. ผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นว่า ครู – อาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด มีพฤติกรรมคุณธรรม – จริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน คือ พัฒนาตนเอง การพัฒนางาน และการพัฒนาสังคม ไม่แตกต่างกัน
 สุนทร ทองคำ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า

1. บุคลากรโดยรวมครูผู้สอนและกรรมการโรงเรียน เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ มีพฤติกรรม ด้านคุณธรรม โดยรวม ด้านการครองตน ด้านครองคน และด้านครองงานที่อยู่ในระดับมาก
2. ครูผู้สอน เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมโดยรวม และด้านการครองงาน มากกว่ากรรมการโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ครูผู้สอนและกรรมการโรงเรียน เห็นว่าผู้บริหารมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมในการครองตน และครองคนไม่แตกต่างกัน

พระครูกุฎมาภิเษการักษ์ (พรหมสิทธิ์) (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความพึงพอใจของครู – อาจารย์ที่มีต่อการปฏิบัติตามคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดกรมการศาสนา พบว่า

1. ครู – อาจารย์โดยส่วนรวมและจำแนกตามขนาดโรงเรียนมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติตามคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยรวมและรายด้าน ทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ คุณธรรมในการครองคนและมีข้อที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้านดังนี้ มีเมตตาต่อเพื่อนร่วมงานไม่เบียดเบียนใคร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละต่อครูและเพื่อนร่วมงานและมีความเพียรพยายามในการทำงานตามหน้าที่ และอุทิศเวลาให้งานอย่างเต็มที่

2. ครู – อาจารย์ในโรงเรียนขนาดต่างกันมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติตามคุณธรรมโดยรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้าน ของผู้บริหารโรงเรียนไม่แตกต่างกัน ($P > .05$)

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมพบว่า ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรมมีความหมายไม่แตกต่างกัน ท่านผู้รู้ทั้งหลายต่างก็ให้ความหมายคล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันอยู่บ้างก็เฉพาะในรายละเอียดและสำนวนการอธิบาย เท่านั้น

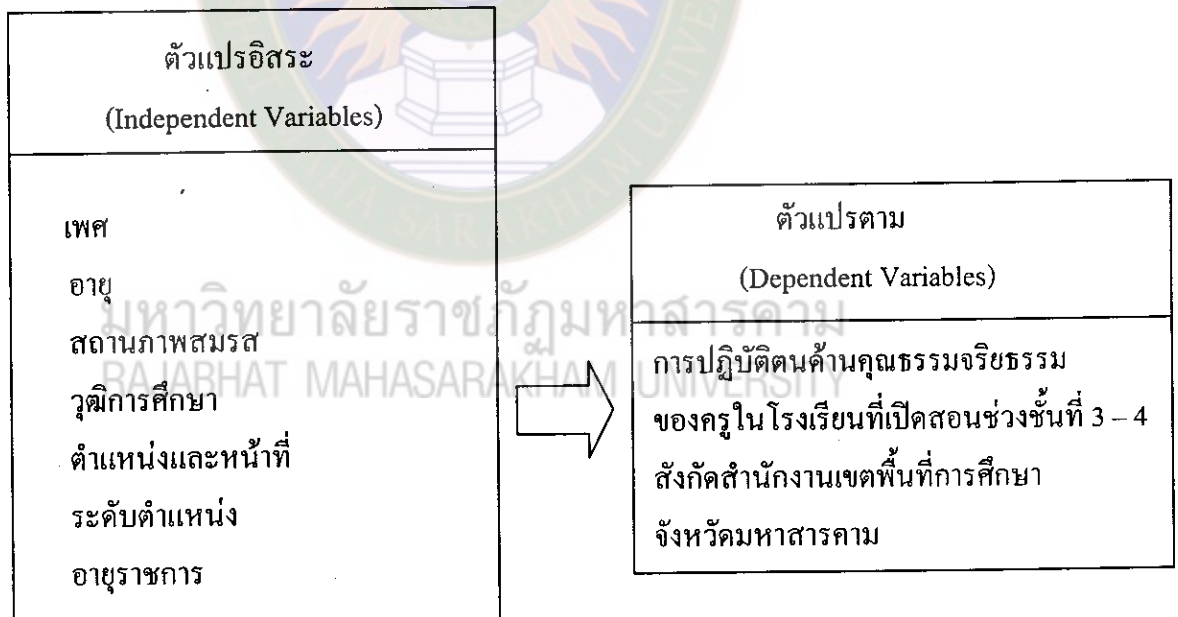
4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรมของครูในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

- 1.1 เพศ
- 1.2 อายุ
- 1.3 สถานภาพสมรส
- 1.4 วุฒิการศึกษา
- 1.5 ตำแหน่งและหน้าที่
- 1.6 ระดับตำแหน่ง
- 1.7 อายุราชการ

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมของครูในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดมหาสารคาม

แผนภูมิที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย